

กลุ่มทุนและสถานะของรัฐทุนนิยมในการเมืองระดับท้องถิ่น

ศรัณย์ จิระพงษ์สุวรรณ

อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Email : saran.ji@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

งานศึกษาเรื่อง “กลุ่มทุนและสถานะของรัฐทุนนิยมในการเมืองระดับท้องถิ่น” มีคำถามหลักในการวิจัยว่า สถานะของรัฐท้องถิ่นภายใต้ระบบทุนนิยมมีรูปแบบเป็นอย่างไร รวมถึงความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนมีความขัดแย้งและร่วมมือกัน ในประเด็นปัญหาใดบ้าง/อย่างไร

โดยมีสมมุติฐานว่า กลุ่มทุนอุตสาหกรรม ซึ่งมีเครือข่ายกับกลุ่มการเมืองระดับชาติ ได้เข้าไปจัดการ/ครอบงำการปกครองในฝ่ายบริหารและสภาเทศบาล เพื่อแสวงหาผลประโยชน์เพื่อกลุ่มทุนของตนเองรวมถึงกลุ่มทุนบริการ-การค้า ซึ่งมีเครือข่ายกับกลุ่มการเมืองท้องถิ่น มีการเคลื่อนไหวในลักษณะต่อสู้แข่งขันกับกลุ่มทุนอุตสาหกรรม ที่แผ่ขยายอำนาจทุนและการเมืองเข้ามาในระดับท้องถิ่น เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มทุนตนเองในพื้นที่เทศบาลให้คงอยู่ แม้กระนั้นกิจกรรมต่าง ๆ ของเทศบาลก็ดำเนินการได้โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายที่เทศบาลมีอยู่ มิได้ดำเนินไปเพียงเพราะผลประโยชน์แก่กลุ่มตนเองเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องอิสระสัมพันธ์ของรัฐในระบบทุนนิยมที่ว่า ในบางช่วงรัฐเป็นอิสระจากชนชั้นนายทุนทั้งชนชั้น แต่ก็ยังต้องคำนึงถึงผลประโยชน์โดยรวมของระบบทุนนิยมโดยรวม

ผลสำรวจ พบว่า เทศบาลที่ทำการศึกษามีลักษณะอิสระสัมพันธ์ของรัฐ ทั้งนี้ก็เป็นไปเพื่อผลประโยชน์โดยรวมของชนชั้นนายทุน รวมถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มทุนประเภทต่าง ๆ ในพื้นที่เทศบาลมีการต่อสู้และช่วงชิงความได้เปรียบในการมุ่งขยายอำนาจทางการเมือง

คำสำคัญ: อิสระสัมพันธ์ของรัฐ, กลุ่มย่อยของชนชั้นในระบบทุนนิยม

Capital Groups and Condition of Capitalist State in Local Politics

Sarun Jirapongsuwan

Faculty of Humanities and Social Sciences Suan Sunandha Rajabhat University,

Email : saran.ji@ssru.ac.th

Abstract

The study entitled ‘Capital Groups and Condition of Capitalist State in Local Politics’ includes research questions as follows: what is the formation of the condition of capitalist state under capitalism? And to what extent is the correlation among capital groups in terms of the conflict and the co-operation; what problems and how? The hypotheses assumed that the industrial capital groups in connection with national politician groups have managed/ dominated the administration of administrative section and municipal council to seek benefits for their own capital groups. Moreover, the service-trade capital groups in connection with local politician groups have movement in terms of competition with industrial groups expanding their capital and political power into local level to keep the profit of their groups in municipal area while the various municipal’s activities continue under the existence of the legal power of the municipal instead of under the benefit of capital groups. The finding is in line with the notion of relative autonomy in capitalism stating that in some period the state becomes independent from the whole capitalist groups while relying on the overall benefit of capitalism. The survey results indicate that the studied municipal possess relative autonomy to overall benefit the capitalists. Moreover, in terms of the movement of various capitalist groups in the area, the competition for advantages of political power expansion exists.

Keywords: Relative autonomy, Fraction of Capitalists

บทนำ

เทศบาลนั้นถือเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีมานานในสังคมไทย เป็นหน่วยการปกครองที่ถือได้ว่าใกล้ชิดกับประชาชน รวมทั้งยังสามารถกำหนดทิศทางการบริหารการปกครองในพื้นที่ท้องถิ่นที่เทศบาลรับผิดชอบอยู่ในแต่ละจังหวัด เพราะฉะนั้นจึงมิใช่เรื่องแปลกหากจะปรากฏว่ามีกลุ่มการเมือง หรือกลุ่มทุนต่าง ๆ ที่มีความพยายามที่จะแทรกตัวเข้าไปเพื่อยึดครองอำนาจในการบริหารของหน่วยการปกครองดังกล่าว ทั้งนี้เพราะหากกลุ่มใดสามารถที่จะครอบครองอำนาจทางการเมืองในหน่วยปกครองดังกล่าวแล้ว ก็จะสามารถควบคุมและครอบครองอำนาจทางเศรษฐกิจในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ด้วยนั่นเอง ซึ่งจะเห็นได้ว่าเทศบาลนั้นเป็นหน่วยการปกครองที่มีความสำคัญต่อเวทีการต่อสู้ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองของท้องถิ่น ดังนั้นในเบื้องต้นผู้เขียนจึงขอนำเสนอภาพรวมความเป็นมาของหน่วยการปกครองเทศบาลเสียก่อน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและสามารถช่วยให้เห็นภาพในการศึกษาซึ่งจะได้ให้รายละเอียดในช่วงหลังของการศึกษางานชิ้นนี้

รูปแบบของเทศบาลที่เกิดขึ้นตาม พ.ร.บ. จัดระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 เป็นแบบที่เรียกกันในประเทศตะวันตกว่า แบบสภา-นายกเทศมนตรี (Council-Mayor Form) อันเป็นแบบที่ผู้นำของเราได้รับมาจากอังกฤษ สารสำคัญของแบบนี้ก็คือ ประชาชนในเขตเทศบาลเป็นผู้เลือกสมาชิกเทศบาล ต่อจากนั้นสมาชิกสภาเทศบาลซึ่งรวมกันเป็นสภาเทศบาลก็ใช้เสียงข้างมากเลือกนายกเทศมนตรีและเทศมนตรี ทำให้รูปแบบการปกครองท้องถิ่นเช่นนี้มีที่มาจากการเลือกตั้งโดยอ้อม (ธนศวร เจริญเมือง, 2548 : 52-61)

เทศบาลในประเทศไทยก่อตั้งเป็นครั้งแรก 1 ปีหลังจากมีการสถาปนาระบอบรัฐสภา นับเป็นความพยายามครั้งแรกของรัฐบาลยุคประชาธิปไตย

ที่ต้องการสถาปนากการปกครองท้องถิ่นอย่างจริงจังในประเทศไทย เทียบกับสุขาภิบาลซึ่งได้รับการก่อตั้งครั้งแรกในปี พ.ศ.2440 อันเป็นยุคสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่กรรมการสุขาภิบาลกลับมาจากการแต่งตั้งและเป็นข้าราชการประจำล้วน ๆ ทำให้สุขาภิบาลที่ถือกันว่าเป็นองค์กรท้องถิ่นหน่วยแรกของไทยนั้น ที่แท้ก็เป็นองค์กรท้องถิ่นแต่ในนามเท่านั้น (ประหยัด หงษ์ทองคำ, 2523 : 40)

สังเกตจากนโยบายของรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งแถลงในเดือนธันวาคม 2475 เราพอจะเข้าใจความคิดเกี่ยวกับการกระจายอำนาจของรัฐบาลในยุคประชาธิปไตยระยะต้น ซึ่งชี้ให้เห็นว่า รัฐบาลยุคนั้นมองเห็นความจำเป็นที่จะกระจายอำนาจในการปกครองสู่ท้องถิ่น โดยกล่าวไว้ดังนี้

“รัฐบาลนี้เห็นว่า วิธีการปกครองโดยรวมศูนย์อำนาจและหน้าที่ การปกครองทั่วประเทศให้มาอยู่ในจุดศูนย์กลางเดียวอย่างเช่นเดี๋ยวนี้ไม่ได้ผลดีเท่ากับที่จะแบ่งอำนาจและหน้าที่ให้ไปอยู่ในเฉพาะท้องที่เสียบ้าง เพื่อว่าการปกครอง ในเฉพาะท้องที่หนึ่งจะได้มุ่งอยู่ในผลประโยชน์ของท้องที่นั้น ๆ วิธีการจัดให้มีการปกครองท้องถิ่น ก็โดยวิธีจัดให้มีผู้แทนราษฎรในท้องที่นั้น ๆ จัดการกันเอง วิธีการเช่นนี้ เขากำลังทำอยู่แล้ว ในนานาประเทศ” (ธนศวร เจริญเมือง, 2548 : 118)

รูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่เกิดขึ้นโดยรัฐบาลคณะราษฎร จึงมีลักษณะเดียวกันกับโครงสร้างของระบบรัฐสภาที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเลือกนายกรัฐมนตรี คณะราษฎรต้องการกระจายอำนาจไปสู่การปกครองท้องถิ่นเพื่อเสริมความแข็งแกร่งให้กับระบอบประชาธิปไตย การกระจายอำนาจเป็นแนวทางการเมืองที่ปฏิบัติกันในประเทศประชาธิปไตยทุกประเทศ ส่วนการเลือกรูปแบบสภา-นายกเทศมนตรี ก็เพื่อให้ประชาชนฝึกฝน

และเรียนรู้ระบบรัฐสภาในระดับท้องถิ่น จะได้มีประสบการณ์ในการส่งเสริมความมั่นคงให้แก่ระบบรัฐสภาในระดับชาตินั่นเอง

ปัจจุบันกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management : NPM) สร้างการถกเถียงกันอย่างกว้างขวาง สังคมการเมืองไทยก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงอิทธิพลของลักษณะดังกล่าวได้ สิ่งที่พบคือ ระบบการเมืองและเศรษฐกิจของไทยจำเป็นต้องปรับตัว ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มนักธุรกิจที่ต้องการปรับปรุงขีดความสามารถการแข่งขันในตลาดโลก และการเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นเพื่อรองรับกับการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตแบบใหม่ (สุรสิทธิ์ วชิรขจร, 2535 : 79-80) ดังนั้น การเมืองไทยในท้องถิ่นของไทยเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยยะสำคัญ นับตั้งแต่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจปี 2540 นำไปสู่การตั้งคำถามต่อสถานะของรัฐท้องถิ่นภายใต้ระบบทุนนิยม รวมถึงการเข้ามามีบทบาทมากขึ้นของชนชั้นนายทุนในทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น แต่ที่น่าสนใจและจับต้องได้ในทัศนะของผู้ศึกษา คือ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและทุน และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มทุนต่าง ๆ ภายใต้โครงสร้างการเมืองการปกครองแบบเทศบาล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจ สถานะของรัฐท้องถิ่นภายใต้ระบบทุนนิยม โดยใช้แนวคิดเรื่องอิสระสัมพันธ์ของรัฐทุนนิยม และการต่อสู้เพื่ออยู่รอดในรัฐทุนนิยมของชนชั้นนายทุนของ Nicos Poulantzas

2. เพื่อศึกษาการเคลื่อนไหวของกลุ่มทุนท้องถิ่น และความขัดแย้งระหว่างกลุ่มทุนรวมถึงแนวคิดเรื่อง กลุ่มย่อยของชนชั้นในระบบทุนนิยม (Fraction)

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้ เป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นในการสร้างคำอธิบายโดยมีหน่วยในการศึกษา คือ เทศบาลนครแถบภาคกลางตอนล่าง ภายใต้ช่วงระยะเวลาการเข้ามามีอำนาจของกลุ่มทุนระดับชาติจนถึงการเข้ามาแย่งชิงอำนาจในเทศบาลของกลุ่มทุนท้องถิ่น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 - 2557

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาเพื่อค้นคว้าหาคำตอบพิสูจน์สมมติฐาน โดยวิธีการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้

1. วิจัยเอกสาร (Documentary Research)

โดยการศึกษาค้นคว้าทางเอกสารมีที่มาจาก 2 แหล่ง คือ ข้อมูลขั้นต้น จากพระราชบัญญัติราชกิจจานุเบกษา ระเบียบกระทรวงมหาดไทย และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลขั้นสอง ได้แก่ หนังสือ วารสารและเอกสารทางวิชาการ รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่วนการศึกษาเอกสารจะเป็นการศึกษาในส่วนของทฤษฎีและแนวคิด

2. วิจัยภาคสนาม (Field Research)

เป็นส่วนการศึกษาที่เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวพฤติกรรมและลักษณะของสังคม โดยการสัมภาษณ์ (Interview) และฝังตัวในชุมชน โดยกลุ่มประชากร ได้แก่ นายกเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล กลุ่มการค้าต่าง ๆ เช่น กลุ่มผู้รับเหมา กลุ่มโรตารี กลุ่มผู้ค้าปลีก เป็นต้น

กรอบในการอธิบายปรากฏการณ์

การอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาในงานชิ้นนี้ได้เลือกใช้กรอบแนวคิดเรื่อง อิสระสัมพันธ์ (Relative autonomy) ของ Poulantzas รวมถึงแนวคิดเรื่องกลุ่มย่อยของชนชั้น (Fraction) ในระบบทุนนิยม โดยมีสาระสำคัญโดยสังเขปดังที่ได้เสนอไปในหัวข้อข้างต้น

การนำกรอบแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นกรอบ ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมือง เพื่อนำไปสู่ การตอบคำถามหลักของการวิจัยนั้น ผู้วิจัย ได้นำ แนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้เพื่อการอธิบาย การ บริหารงานของเทศบาล

โดยผู้วิจัยมองว่า การก้าวเข้ามาของนายทุน เพื่อที่จะมีอำนาจในการปกครองเทศบาล ทำให้เกิด ผลประโยชน์ของกลุ่มย่อยทางชนชั้น (กลุ่มทุน ที่ผู้บริหารแต่ละชุดสังกัด) แต่กระนั้นเทศบาล ในฐานะเป็นองค์กรหนึ่งของรัฐก็มีอำนาจและ ความอิสระสัมพันธ์ ที่จะดำเนินการเพื่อ ผลประโยชน์แก่สังคมโดยรวมด้วย แต่ก็จะต้อง ดำเนิน ไปบนพื้นฐานของรัฐทุนนิยมเสมอ โดยสิ่งที่ น่าสนใจก็คือ การค้นหาว่าเทศบาลดำเนินการอย่างไร ภายใต้การควบคุมของรัฐส่วนกลาง ว่าสำเร็จหรือ ล้มเหลวหรือไม่ เพื่อประโยชน์ของทั้งสังคม โดยรวม และนายทุนก็ยังได้ประโยชน์ต่อไป

บททวนวรรณกรรม

การศึกษาปรากฏการณ์ทางการเมือง ที่เกิดขึ้นในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับทุน ในปัจจุบัน ได้มีนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ศึกษา ในหลากหลายแนวทาง และผลการศึกษาในแต่ละ แนวทางก็แตกต่างกันออกไป จากการค้นคว้าของ ผู้ศึกษาสามารถจำแนกงานที่ศึกษาหลัก ๆ รวมไปถึง ข้อวิพากษ์วิจารณ์ ดังนี้

1. แนวคิดแบบพหุนิยม (Pluralism)

แนวคิดแบบพหุนิยม นั้นเป็นแนวคิดที่ได้ ครอบงำการศึกษาในทางรัฐศาสตร์มาเป็น เวลานานพอควร จนได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญ ของอุดมการณ์ประชาธิปไตย ดังเห็นได้จาก แนวคิดพหุนิยมมีมุมมองที่ลดความสำคัญของรัฐ โดยเพิ่มสำคัญของบุคคลและกลุ่มบุคคล ในสังคม ในลักษณะที่สังคมอยู่เหนือรัฐ มิใช่รัฐ อยู่เหนือสังคม รัฐมีฐานะและบทบาทเพียงเป็น ผู้กำหนดกติกา และคอยทำหน้าที่เป็นกรรมาการ

ท่ามกลางการแข่งขัน การต่อรอง และการแย่งชิง อำนาจระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งดำเนินไปตามกติกา ที่ทุก ๆ ฝ่ายยอมรับนับถือ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2530 : 4)

แนวคิดพหุนิยมนี้มีสาระสำคัญหรือจุดเน้นหลัก ที่สามารถศึกษาได้จากงานของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน เช่น

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2530 : 2-12) เห็นว่า แนวคิดพหุนิยมนี้มีจุดเน้นอยู่ที่ กลุ่มหลากหลาย ในสังคม ซึ่งประกอบกันเข้าเป็นรัฐ ดังนั้นรัฐจึง มิได้มีฐานะเป็นเครื่องมือทางการบริหารหรือเป็น โครงสร้างทางการเมืองแต่อย่างใด รัฐเป็นเพียง รัฐบาล (State as the government) แต่เป็น รัฐบาลที่มีหน้าที่เอื้ออำนวยความสะดวกแก่ การแข่งขันระหว่างกลุ่ม มากกว่าที่จะเป็นรัฐบาล ซึ่งเป็นตัวกระทำการทางการเมือง หรือมีอิสระ ที่จะขึ้นนำการเปลี่ยนแปลงทางสังคม-เศรษฐกิจ กลุ่มหลากหลายทางสังคมต่างหากที่เป็นพลัง ผลักดันอันสำคัญยิ่งในการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย

ชัยอนันต์ เห็นว่า ในแนวคิดพหุนิยมนี้ จะมองว่า รัฐ ประกอบด้วย ระดับชั้นทางการเมือง มีผู้มีอำนาจมากที่สุด และผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า ลดหลั่นกันลงไป และบุคคลชั้นนำทางการเมือง ในระดับต่าง ๆ (เช่น ส่วนกลาง ส่วนท้องถิ่น) จะมีอยู่ อย่างกระจัดกระจายทั่วไปในกิจกรรมต่าง ๆ และ มีทรัพยากรทางการเมือง (หรือสามารถเข้าถึง ทรัพยากรทางการเมือง) มากกว่าคนอื่น ๆ ในสังคม ดังนั้นอำนาจทางการเมืองจึงมีการกระจายตัว มากกว่าที่จะกระจุกตัวอยู่ที่ศูนย์อำนาจใด ศูนย์อำนาจหนึ่ง

นอกจากนี้ ชัยอนันต์ ยังมองว่า นอกเหนือ ไปจากปัจเจกบุคคลแล้ว กลุ่มคนที่มีผลประโยชน์ ร่วมกันเป็นหน่วยทางสังคม กลุ่มเหล่านี้มีพลังมากพอ ที่จะกดดันรัฐบาลและข้าราชการให้ดำเนิน นโยบายและปฏิบัติงานอย่างสอดคล้องกับ ความต้องการของกลุ่ม โดยเหตุนี้รัฐและรัฐบาล

ตลอดจนกลไกของรัฐ (ระบบราชการ) จึงอยู่ภายใต้
พลังการควบคุมและกดดันจากสังคม

โดยสรุปแล้ว ชัยอนันต์ มองว่า แนวคิดแบบ
พหุนิยมนี้ มีจุดเน้นที่พลังทางการเมืองของกลุ่ม
หลากหลาย ปฏิเสธอำนาจรัฐ และเห็นว่าผู้นำ
ทางการเมืองถูกจำกัดการใช้อำนาจโดยพลังของ
กลุ่มต่างๆในสังคมที่กดดันอยู่ตลอดเวลา

นักวิชาการอีกท่านหนึ่งที่ได้กล่าวถึงแนวคิด
พหุนิยมไว้อย่างน่าสนใจ ก็คือ สมศักดิ์ สามัคคีธรรม
(2545 : 45-47) โดย สมศักดิ์ มองว่า แนวคิดพหุนิยมนี้
เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าระบอบประชาธิปไตยจะมี
เสถียรภาพได้ก็ต่อเมื่อระบบสังคมมีกลุ่มชนชั้นนำ
อยู่หลายกลุ่ม โดยที่แต่ละกลุ่มต่างแข่งขันกัน
อำนาจทางการเมืองมีลักษณะกระจายตัวไปสู่กลุ่ม
ต่าง ๆ จนทำให้แต่ละกลุ่มมีอำนาจใกล้เคียงกัน
หรือไม่ห่างกันมากนัก

สมศักดิ์ ได้มองว่า แนวคิดพหุนิยมนี้ตระหนักถึง
ความแตกต่างทางสังคม ที่มีการแบ่งแยกคน
ออกเป็นชนชั้น ศาสนา กลุ่มอาชีพ กลุ่มชาติพันธุ์
เพศ และอายุ โดยเชื่อว่าไม่มีกลุ่มใด ๆ ที่มีอำนาจมาก
จนสามารถครอบงำผลประโยชน์ของสังคมได้
และนอกจากนั้นแนวคิดนี้ยังมุ่งอธิบายถึง
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย
ของรัฐโดยผ่านกลุ่มผลประโยชน์ และพรรคการเมือง
ดังนั้นตามมุมมองของแนวคิดพหุนิยมนี้ ระบบ
การเมืองจึงเป็นกระบวนการปฏิสัมพันธ์ที่กลุ่ม
อันหลากหลายได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการก่อให้เกิด
ผลกระทบต่อนโยบายของรัฐ

ส่วนทางด้าน Roskin (1997 : 84-85) เห็นว่า
แนวคิดพหุนิยมนี้ คือการมองว่า ในการปกครองนั้น
มิใช่เป็นการปกครองโดยกลุ่มชนชั้นนำเพียง
หนึ่งเดียวเท่านั้น แต่ประกอบไปด้วยกลุ่มเฉพาะทาง
อันหลากหลายในสังคมโดยมีการแข่งขันกัน
ซึ่งการแข่งขันกันนี้เองเป็นการป้องกันบุคคลหรือ
กลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในการได้มาซึ่งการเข้าควบคุม
ในระบบการเมือง และการตัดสินใจทางการเมือง

ของรัฐบาล ตามแนวคิดนี้ก็คือ การประสานต่อรอง
ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ทั้งนี้ในมุมมองแบบ
พหุนิยมนี้รัฐบาลมีบทบาทในการเป็นเหมือน
ผู้พิพากษา/ผู้ดูแลกฎ ทำหน้าที่สร้างความมั่นใจ
ให้กับกลุ่มต่าง ๆ ที่มีผลประโยชน์แตกต่างกัน
เหล่านี้ ประพฤติปฏิบัติตามกฎหมายของสังคม
(Rule of the game)

นอกจากนี้ Roskin ยังมองว่า แนวคิดพหุนิยมนี้
เป็นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเปรียบว่า
ถ้าหากประเทศใดปฏิเสธแนวคิดพหุนิยม ประเทศนั้น
ก็จะประสบกับปัญหาในการสร้างประชาธิปไตย
ด้วย

จากการศึกษาถึงสาระสำคัญหรือจุดเน้นหลัก
เกี่ยวกับแนวคิดพหุนิยมจากนักวิชาการหลาย ๆ
ท่าน ทำให้สามารถสรุปสาระสำคัญของแนวคิด
ดังกล่าวตามทัศนะของผู้เขียน ได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดนี้มีฐานคติในการมองว่า มีกลุ่ม
ต่างๆหลากหลายภายในสังคมที่เกิดจาก
การรวมตัวกันของปัจเจกบุคคล เพื่อเรียกร้อง
ปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มของตน โดยที่
แต่ละกลุ่มนั้นจะมีการแข่งขันกันอย่างเสรี และ
แต่ละกลุ่มนั้นจะมีการเข้าถึงทรัพยากรทางการเมือง
ได้ใกล้เคียงกัน ดังนั้นกลุ่มที่หลากหลายในสังคม
จึงไม่มีความแตกต่างกันมากนัก

2. กลุ่มต่าง ๆ นี้จะได้รับการยอมรับและ
เคารพซึ่งกันและกัน อันเป็นอิทธิพลสำคัญของ
แนวคิดแบบเสรีนิยมที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคล
และกลุ่มโดยเคารพและไม่ละเมิดสิทธิซึ่งกันและกัน
นอกจากนี้กลุ่มต่าง ๆ ก็จะได้รับ การยอมรับ
การให้ความสำคัญและความเคารพจากรัฐบาล
ด้วยเช่นเดียวกัน

3. เมื่อมีฐานคติในการยอมรับและให้ความสำคัญ
กับกลุ่มต่าง ๆ ดังนั้นกลุ่มในสังคมจึงสามารถ
มีอิทธิพลเรียกร้อง ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
ในระดับต่าง ๆ จากรัฐได้ และรัฐยอมรับฟังและ

พยายามประสานประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ให้ได้มากที่สุด

4. แนวความคิดแบบพหุนิยมให้ความสำคัญกับหลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) ให้ความสำคัญกับการกระจายตัวของอำนาจว่า มีอยู่ทุกกลุ่ม ทุกส่วนของสังคมอย่างเสมอภาคกัน อำนาจในการทางการเมืองจะไม่กระจุกตัวอยู่ที่บุคคลหรือกลุ่มใดเพียงกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ

5. ฐานคติสำคัญของแนวคิดแบบพหุนิยมมองว่า รัฐมีบทบาทจำกัด รัฐหรือรัฐบาลนั้นจะไม่มีบทบาทหรืออิทธิพลในการกำหนดนโยบายหรือมีบทบาทในการชี้นำสังคมมากนัก แต่รัฐจะทำหน้าที่ที่สำคัญเป็นแต่เพียงผู้ดูแลกฎ เปรียบเป็นผู้ควบคุมและประสานการดำเนินการของกลุ่มต่างๆ ในสังคมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมสูงสุดเท่านั้น ส่วนบทบาทสำคัญในการชี้นำการเป็นไปของสังคมนั้นเป็นการกระทำอันสำคัญของกลุ่มต่าง ๆ เอง

แนวการศึกษาแบบพหุนิยม มองว่าสังคมนั้นประกอบไปด้วยกลุ่มต่าง ๆ ที่มีความหลากหลายเป็นจำนวนมาก และแต่ละกลุ่มนั้นไม่มีความเหลื่อมล้ำแตกต่างกันมากนัก แต่ละกลุ่มมีอำนาจคัดค้านกันได้ ใช้หลักเหตุผลในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติและสามารถมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐได้ใกล้เคียงกัน ดังนั้นลักษณะโครงสร้างสังคมในมุมมองแบบนี้จึงมีลักษณะของความเท่าเทียมกันและไม่มีการแบ่งแยกชนชั้นที่ชัดเจน

แต่แนวมาร์กซิสต์นั้นมองว่าในสังคมนั้นไม่มีความเท่าเทียมกัน และมีการแบ่งโครงสร้างของสังคมออกเป็นสองชนชั้นด้วยกันคือชนชั้นผู้ปกครอง ผู้ขูดรีด และชนชั้นผู้ถูกปกครอง ชนชั้นที่ถูกขูดรีด โดยแนวคิดแบบมาร์กซิสต์นั้นมองว่าความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นในโครงสร้างทางสังคมนั้นมีลักษณะที่เป็นพลวัต กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงขัดแย้ง ต่อสู้ และล้มล้างกันอยู่ตลอดเวลา

โดยชนชั้นที่เสียเปรียบได้ทำการต่อสู้เพื่อล้มล้างชนชั้นที่เอาเปรียบให้สูญสลายไป

ผู้เขียนมองว่าแนวคิดแบบมาร์กซิสต์นั้นสอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมไทยมากกว่าแนวคิดแบบพหุนิยม เพราะสังคมไทยนั้นไม่มีลักษณะที่สอดคล้องตามแนวคิดพหุนิยมที่มองว่ากลุ่มต่างๆ ในสังคมมีความเท่าเทียมกันและสามารถมีอิทธิพลต่อรัฐได้ ทั้งที่ความเป็นจริงของสังคมไทยนั้น มีลักษณะโครงสร้างที่เป็นสังคมนั้นมาโดยตลอดในประวัติศาสตร์นับตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา ตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ดังเห็นได้จากการมีระบบศักดินา ระบบไพร่ ที่เป็นระบบในการแบ่งแยกคนในสังคมออกเป็นชนชั้น และสร้างความไม่เท่าเทียมกันให้เกิดขึ้น (ลิขิต ธีรเวคิน, 2545 : 9-12, 37-40 ; ลิขิต ธีรเวคิน, 2546 : 10, 20, 29, 37) แม้กระทั่งในปัจจุบันนี้สังคมไทยก็ยังคงไม่มีความเท่าเทียมกัน และยังคงมีลักษณะแบ่งแยกเป็นชนชั้นอยู่ดี ดังตัวอย่างที่ผู้เขียนได้นำเสนอให้เห็นในบางเรื่อง เช่น

ความไม่เท่าเทียมกันทางโอกาสทางการเมือง (ใจ อึ้งภากรณ์, มิถุนายน 2547 : 34-35; ใจ อึ้งภากรณ์, สิงหาคม 2547 : 34-35)

ความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิทางเพศ (ใจ อึ้งภากรณ์, มิถุนายน 2547 : 34-35; ใจ อึ้งภากรณ์, กรกฎาคม 2547 : 34-35)

ความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องการเคารพความแตกต่างระหว่างเชื้อชาติ/ศาสนา (ใจ อึ้งภากรณ์, พฤษภาคม 2547 : 34-35)

ความไม่เท่าเทียมกันด้านการเข้าถึงการให้บริการสาธารณสุขของรัฐ (ใจ อึ้งภากรณ์, กรกฎาคม 2547 : 34-35 ; เศรษฐสุยาม, สิงหาคม 2547 : 20-21)

2. แนวความคิดแบบสหการ (Corporatism)

แนวความคิดแบบสหการ หรือ Corporatism มีรากเหง้าความคิดจากกระแสเดียวกันกับแนวคิดพหุนิยม และให้ความสำคัญกับบทบาทของกลุ่ม

เช่นเดียวกัน โดยแนวคิดแบบนี้เชื่อในการประสาน สอดคล้องกันระหว่างผลประโยชน์ทั้งหลาย ในสังคม ซึ่งมีรากฐานอยู่ที่การมีความเห็นพ้อง ต้องกัน อันจะทำให้สังคมเคลื่อนตัวไปโดยอาศัย การร่วมมือเพื่อบรรลุเป้าหมายไว้ที่วางร่วมกัน (อนุสรณ์ ลิ้มมณี, 2542 : 59-64)

แนวคิดสหการ นี้มีสาระสำคัญหรือจุดเน้นหลัก ที่สามารถศึกษาได้จากงานของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน เช่น

อเนก เหล่าธรรมทัศน์ (2539 : 18-20) กล่าวในหนังสือมองเศรษฐกิจการเมืองไทย ผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ ได้ให้ภาพ ความสำคัญของการเข้ามามีบทบาทของนักธุรกิจ ในระบบการเมือง และได้มีส่วนร่วมใน กระบวนการตัดสินใจของรัฐเป็นอย่างมาก อย่างที่ ไม่เคยมีมาก่อนในอดีต

งานของ อเนก พยายามศึกษาโต้แย้งกับ การศึกษาของ Fred W.Riggs (1966) ที่มองว่า สังคมไทยเป็นสังคมการเมืองแบบ อำมาตยาธิปไตย (Bureaucratic Polity) ซึ่งการกำหนดนโยบาย ของรัฐถูกครอบงำโดยข้าราชการมาโดยตลอด กล่าวคือ ไม่มีพรรคการเมืองที่สามารถควบคุม กำกับและขึ้นาระบบราชการได้อย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็น พรรคการเมืองแบบพรรคเดียวที่ผูกขาด อำนาจเบ็ดเสร็จ หรือพรรคการเมืองในระบบที่มีการ แข่งขัน อย่างอิสระ

กรอบการวิเคราะห์ที่ได้ใช้แนว Corporatism เพื่อศึกษาการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนด นโยบายของนักธุรกิจเป็นการเข้าร่วมใน คณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็น ความร่วมมือในลักษณะภาคีรัฐและสังคม ซึ่งเกิดขึ้น ในประเทศไทยสมัย รัฐบาล พล.อ. เปรม ติณสูลานนท์

ประเด็นสำคัญที่ อเนก เสนอมี 3 ประเด็น คือ

1. ในปลายทศวรรษ 1970 สมาคมธุรกิจ ในประเทศไทยได้พัฒนาขึ้นเป็นกลุ่มผลประโยชน์ นอกราชการที่มีความเป็นอิสระและมีการทำงาน

ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงมีการแข่งขันกัน อย่างเสรีระหว่างกลุ่มต่าง ๆ

2. กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ได้ผลักดันให้มีการเพิ่มพูน ความสามารถและประสิทธิภาพของหน่วยงานรัฐ เพื่อให้สามารถสนับสนุนการดำเนินงานทางธุรกิจ ของกลุ่มตนได้ดีขึ้น

3. เปรียบเทียบความสัมพันธ์ภาคีรัฐ-สังคม แบบเสรีของไทย กับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับ ธุรกิจของไทยที่มีลักษณะที่นำโดยภาครัฐน้อยกว่า ขณะที่เกิดความสัมพันธ์แบบภาคีรัฐ-สังคม แบบเสรี(Corporatism) นั้น ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในการกำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจระหว่าง พลังอำมาตยาธิปไตยกับพลังนอกราชการ ในระยะหลัง ๆ นี้อยู่ในลักษณะที่ “ทุกฝ่ายได้ ไม่มีใครเสีย”

อเนก มองว่า ในขณะที่ดุลแห่งอำนาจรัฐ กับสมาคมธุรกิจในประเทศอุตสาหกรรมใหม่ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เอนเอียงไปทางภาครัฐ แต่ในประเทศไทยฝ่ายรัฐและสมาคมธุรกิจต่างก็มี น้ำหนักอยู่ในสมการแห่งอำนาจอย่างค่อนข้าง สมดุลมากกว่าพลังนอกระบบราชการที่มุ่งมั่น เอาจริงเอาจังหรือนายทุนในประเทศสามารถ ควบคุมรัฐบาลได้ในระดับหนึ่ง ในที่สุดก็เกิดขึ้น ในรูปแบบของสมาคมธุรกิจในประเทศไทย

แนวการศึกษาแบบสหการนั้น มองว่า รัฐนั้น เปรียบได้กับกรรมการ (Roskin, et.al., 1997 : 84) ผู้คอยดูแล ควบคุมตัวแสดง อันได้แก่ กลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ให้ดำเนินกิจกรรมไปตามกฎที่มีอยู่ เท่านั้น ดังนั้นรัฐจึงมิได้มีบทบาทในการปกครอง มากนัก รัฐเปรียบเสมือนตัวกลางที่คอยจัดการ ผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคมให้ลงตัว เท่านั้น

ขณะที่แนวการศึกษาแบบมาร์กซิสต์นั้น มิได้มองเรื่องรัฐที่แตกต่างกัน โดยมองว่ารัฐนั้น เป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองหรือชนชั้น ผู้ชู้ตริด (Ralph Miliband, อ้างใน ชัยอนันต์ สมุทวณิช,

2530 : 53) รัฐดำรงอยู่เพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมในการขูดรีดเอาเปรียบที่ชนชั้นปกครองกระทำต่อชนชั้นผู้ถูกปกครองหรือชนชั้นผู้ถูกขูดรีด

ในเรื่องมุมมองที่มีต่อรัฐ ในทัศนะของผู้เขียนนั้นเห็นว่า แนวคิดแบบมาร์กซิสต์นั้นเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับโลกในความเป็นจริงมากกว่า แนวคิดแบบสหการที่มีความเป็นอุดมคติค่อนข้างมาก เพราะการมองว่ารัฐมีบทบาทจำกัดแค่เพียงทำหน้าที่เป็นตัวกลางหรือกรรมการผู้ดูแลกฎนั้น เป็นการไม่สอดคล้องกับสภาพความจริงของสังคมไทยในยุคปัจจุบันภายใต้บริบทของการเมืองชั่วเดียว (ส.ศิวรักษ์, 2547 : 197-199) ที่รัฐบาลสามารถบริหารงานได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด (ประเวศ วะสี, 2547 : 187)

รวมถึงแนวความคิดแบบมาร์กซิสต์นั้น มองรัฐว่ามีบทบาทมากกว่าที่แนวคิดแบบสหการ แต่บทบาทของรัฐในมุมมองนี้คือ บทบาทในการเป็นเครื่องมือในการขูดรีด เอาเปรียบ แสวงหาผลประโยชน์ ของชนชั้นปกครองที่มีต่อชนชั้นผู้ถูกปกครองนั่นเอง ซึ่งผู้เขียนมองว่าแนวคิดเช่นนี้สอดคล้องกับความเป็นจริงของการเมืองไทยมากกว่าแนวคิดแบบสหการ

โดยตัวอย่างเหตุการณ์ที่ชี้ให้เห็นโดยนัยได้ว่ารัฐได้ถูกใช้เป็นเครื่องมือของชนชั้นปกครองในการขูดรีดแสวงหาผลประโยชน์ เช่น กรณีที่เรียกกันว่า “การคอร์รัปชันนโยบาย” (ผู้ที่ใช้คำนี้เป็นคนแรกคือ ประเวศ วะสี, อ้างถึงใน สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2547 : 61) เช่น การเก็บภาษีสรรพสามิตกิจการโทรคมนาคม (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์, 2547 : 61-65 ; สุเมธ วงศ์พานิชเลิศ, 2547 : 77-86; กิตติศักดิ์ ปกติ, 2547 : 144-146) การส่งเสริมการลงทุนดาวเทียมไอพีสตาร์ กรณีเร่งรัดการตรากฎหมายปฏิรูประบบราชการ (กิตติศักดิ์ ปกติ, 2547 : 140-142) เป็นต้น

3. แนวคิดชนชั้นนำ (Elitism)

แนวคิดแบบชนชั้นนำ (Elitism) โดยทั่วไปจะมีพื้นฐานความเชื่อร่วมกันว่า ในทุกสังคมจะมีชนชั้นของบุคคลผู้เหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองเพียงชนชั้นเดียว มีคุณสมบัติพิเศษในด้านทักษะและลักษณะทางศีลธรรม ที่จำเป็นต่อการปกครองรัฐ (อนุสรณ์ ลีมนณี, 2542 : 65-70)

แนวคิดชนชั้นนำ นี้มีสาระสำคัญหรือจุดเน้นหลัก ที่สามารถศึกษาได้จากงานของนักวิชาการหลาย ๆ ท่าน เช่น

กลุ่มนักวิชาการที่เน้นวิพากษ์ระบบชนชั้นนำในสังคมเน้นการศึกษาบทบาทของชนชั้นนำในการครอบงำสังคมเพื่อรักษามลประโยชน์ของตน แนวคิดนี้พัฒนาขึ้นในสหรัฐอเมริกา โดยนักวิชาการ เช่น C.Wright Mill

Mill (1956) ศึกษาชนชั้นนำผู้มีอำนาจ (Power Elite) ในสังคมอเมริกา อันได้แก่ กลุ่มคนในตำแหน่งสำคัญหรือวงการคนชั้นสูงทางธุรกิจ การเมือง และการทหาร ซึ่งมีอำนาจตัดสินใจในประเด็นหลักของสังคม และมีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอยู่อย่างใกล้ชิด ผลการศึกษาของ Mills ไม่เพียงสนับสนุนแนวคิดของตัวแบบชนชั้นนำอย่างชัดเจน แต่ยังยอมรับกันในหมู่นักวิชาการสายมาร์กซิสต์อีกด้วย (อนุสรณ์, 2542 : 81) ในขณะเดียวกันการตีความเกี่ยวกับอำนาจของชนชั้นนำ ในสังคมของเขายังถูกวิจารณ์อย่างกว้างขวางโดยนักสังคมศาสตร์สายพหุนิยมโดยเฉพาะ Talcott Parsons (1994) (อนุสรณ์, 2542 : 81)

นักวิชาการอีกท่านที่ทำการศึกษา ชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจ คือ จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ

จักรกฤษณ์ (2517) มุ่งศึกษาเปรียบเทียบว่ากลุ่มบุคคลใด ที่เป็นชนชั้นนำที่มีอำนาจ และมีคุณสมบัติที่ได้รับการยอมรับเป็นชนชั้นนำในการปกครองชุมชน ผลการศึกษาพบว่าเทศบาลที่ทำการศึกษามีชนชั้นนำของชุมชน คือบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญในชุมชน โดยมี

คุณสมบัติสำคัญ คือ มีรายได้ครัวเรือนสูง เมื่อเฉลี่ยต่อปี มีกรรมสิทธิ์ที่ดินมาก มีสายสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่รัฐ มีภาวะผู้นำในการแสดงความคิดเห็น และเป็นเครือข่ายกับชนชั้นนำเก่า ซึ่งลักษณะความสัมพันธ์เชิงอำนาจกับชนชั้นนำมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะความสัมพันธ์ ในกลุ่มชนชั้นนำระดับสูง ส่วนลักษณะโครงสร้างอำนาจของชุมชน ที่ทำการศึกษามีลักษณะเป็น พีระมิด โดยชนชั้นนำจำนวนน้อยที่อยู่ในตำแหน่งสูงสุดของพีระมิด และเป็นผู้ผูกขาดการใช้อำนาจรวมถึงการตัดสินใจของสังคมไว้ทั้งหมด โดยบุคคลเหล่านี้จะเป็นบุคคลที่มีบทบาทสูง ในเทศบาลที่ทำการศึกษา

หากว่า ในมุมมองแบบมาร์กซิสต์ มองว่า ปัญหาทางเศรษฐกิจนั้นเกิดขึ้น จากการขูดรีดและเอาเปรียบโดยชนชั้นนายทุนหรือชนชั้นผู้ปกครอง เพื่อให้ได้มาซึ่ง “กำไรและมูลค่าส่วนเกิน” จนถึงที่สุดแล้วก็จะเกิดการต่อสู้เพื่อล้มล้างการขูดรีดและเอาเปรียบให้หมดสิ้นไป

ผู้เขียนมองว่า มุมมองแบบมาร์กซิสต์นั้น มีความสอดคล้องกับความเป็นจริงของสังคมไทย มากกว่ามุมมองแบบชนชั้นนำ ทั้งนี้เพราะปัญหาทางเศรษฐกิจในสังคมไทยนั้นมิได้มีการแข่งขันอย่างเสรีตามมุมมองแบบพหุนิยมและแบบสหการแต่อย่างใด แต่ในสังคมไทยนั้นมีการเอาเปรียบและผูกขาดผลประโยชน์โดยกลุ่มคนจำนวนน้อยเพียงไม่กี่กลุ่มในสังคมเท่านั้น (นิพนธ์ พัวพงศกร, 2547 : 91-133)

นอกจากนี้ยังมี ตัวอย่าง ปัญหาทางเศรษฐกิจของชนชั้นกรรมาชีพ ที่เกิดจากการถูกขูดรีดและเอาเปรียบในสังคมไทยบางกรณี เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการไร้ที่ดินทำกิน การไร้ที่อยู่อาศัย (อุเชน เชียงเสน, 2546 : 36-46; บุญเลิศ วิเศษปรีชา, 2546 : 68-92) การรวมตัวของแรงงานไทย เพื่อแก้ปัญหาที่ไม่ได้รับการตอบสนองจากรัฐ เป็นต้น

(คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย : หมุดหมายใหม่ขบวนการกรรมกร, 2546 : 14-17)

ตามที่คุณเขียนได้นำเสนอถึงการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างแนวการศึกษาแบบพหุนิยม, แบบสหการ, แบบชนชั้นนำ ทำให้ได้ข้อสรุปว่า แนวการศึกษาแบบมาร์กซิสต์นั้นมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองการปกครองไทยมากกว่าแนวคิดแบบพหุนิยม, สหการ, ชนชั้นนำ ทั้งนี้เพราะแนวการศึกษาแบบมาร์กซิสต์นั้นมิมองหรือแนวคิดที่สอดคล้องกับสถานะที่เป็นอยู่จริงของสังคมไทยในหลาย ๆ ประการดังกล่าวข้างต้น ในขณะที่แนวการศึกษาแบบพหุนิยม, แบบสหการ, แบบชนชั้นนำนั้นมีความเป็นอุดมคติค่อนข้างสูงและไม่สอดคล้องกับสถานะของสังคมไทยแต่อย่างใด

จากที่คุณเขียนได้กล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับแนวการศึกษาต่าง ๆ ผู้เขียนเลือกที่จะนำเสนอถึงภาพรวมและจุดสนใจ หรือมุมมองหลักที่เกี่ยวกับ “รัฐทุนนิยม” ของแนวมาร์กซิสต์ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในเทศบาลนครแถบภาคกลางตอนล่างต่อไป

แนวคิดแบบมาร์กซิสต์ (Marxism) นั้นเป็นแนวคิดทางการเมืองที่ตั้งอยู่บนฐานความคิดของ คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) นักปรัชญาชาวเยอรมัน (Collins, Cobuild Advanced Learner's English Dictionary, 2003 : 881) ซึ่งมี แก่นความคิดหนึ่งที่สำคัญคือ เรื่องชนชั้นทางสังคม (Social Class) และการต่อสู้ระหว่างชนชั้นที่เป็นเจ้าของกับชนชั้นที่ไม่ได้เป็นเจ้าของ ในเรื่องการถือครองปัจจัยการผลิต

Roskin (1997 : 105-107) เห็นว่าแนวความคิดของมาร์กซ์ เป็นแนวคิดสังคมนิยมที่มีลักษณะทางอุดมการณ์ที่ซับซ้อน ซึ่งประกอบไปด้วยองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ส่วนที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน ได้แก่ แนวคิดว่าด้วยเรื่องการถือครองปัจจัยการผลิต, แนวคิดว่าด้วยเรื่องชนชั้นทางสังคม

และแนวคิดด้วยเรื่องประวัติศาสตร์ โดยจะได้ขยายความดังต่อไปนี้

1. “แนวคิดด้วยเรื่องเศรษฐกิจ” ในเรื่องเศรษฐกิจนี้ มาร์กซได้มุ่งความสนใจไปยังเรื่อง “มูลค่าส่วนเกิน” (Surplus value) หรือสิ่งที่ผู้คนทั่วไปเรียกว่า “กำไร” นั่นเอง

มาร์กซ เห็นว่า ไม่มีความยุติธรรมในเรื่องของมูลค่าส่วนเกินนี้ เพราะแรงงานผู้ซึ่งทำหน้าที่ในการผลิต กลับได้รับผลตอบแทนแค่เพียงเศษเสี้ยวของมูลค่าของสิ่งที่เขาผลิตได้เท่านั้น

มาร์กซ มองว่า ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้น ได้เค้นเอาสินค้าไปจำหน่ายในตลาด โดยที่ประชากรส่วนใหญ่ ซึ่งมาร์กซเรียกว่า “ชนชั้นกรรมาสีพ” หรือ “Proletariat” (พุทธศาสนา ชุมพล, 2546 : 289) นั้นไม่สามารถที่จะซื้อสินค้าเหล่านั้นได้ อันจะนำไปสู่ภาวะผลผลิตล้นเกิน เพราะสินค้าไม่สามารถจำหน่ายได้หมด ซึ่งในท้ายที่สุดแล้ว มาร์กซเห็นว่า จะนำไปสู่ภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจที่ยิ่งใหญ่จนทำลายระบบทุนนิยมได้เลยทีเดียว

โดยทั่วไปแนวคิดที่แสดงให้เห็นว่ามาร์กซ ให้ความสำคัญกับเรื่องเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ก็คือ แนวคิดเรื่อง “หลักเศรษฐกิจกำหนด” (Economics Determinism) กล่าวคือ เศรษฐกิจนั้นเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมาก ในการมีอิทธิพลต่อสังคมในทุก ๆ ด้านไม่ว่าจะเป็น ในด้านการเมือง การศึกษา ศาสนา ประชญา หรือแม้แต่ศิลปวัฒนธรรมก็ตาม (อานนท์ อาภาภิรม, 2528 : 108)

ซึ่งผู้เขียนมีความเห็นว่า การกล่าวว่า แนวความคิดมาร์กซิสต์เป็นความคิดแบบเศรษฐกิจกำหนด (Economic Determinism/ Economism) โดยนักวิชาการส่วนใหญ่ นั้นเป็นการกล่าวหาแนวคิดมาร์กซิสต์ที่อาจคลาดเคลื่อน โดยผู้เขียนเห็นว่า ในความเป็นจริงแล้ว นักคิดมาร์กซิสต์ที่เชื่อในหลักเศรษฐกิจกำหนดนั้น เป็นเพียงบางพวกเท่านั้น เช่น เคาทส์ลีย์ และ

เบอร์นสไตน์ นักคิดพวกนี้เชื่อว่าเศรษฐกิจนั้น จะพัฒนาไปเองโดยอัตโนมัติ โดยมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป แต่มาร์กซิสต์อีกส่วน อาทิ เลนิน, เหมา เจ๋อตง, เซ กุวารา และฟิเดล คาสโตร นั้น ไม่ได้เป็นพวกเศรษฐกิจกำหนด เพราะเขาเหล่านั้น พยายามที่จะปฏิวัติเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เหตุผลหนึ่งของการพยายามเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ก็เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้ก็เพราะความเข้าใจในเรื่องของวัตถุนิยมวิภาษวิธี (Dialectical Materialism) ที่จิตก็มีพลังในการเปลี่ยนแปลงวัตถุได้ด้วย ทั้งนี้ เลนิน เองก็เคยกล่าวไว้ชัดเจนว่า “จิตสำนึกของมนุษย์นั้นไม่เพียงแต่สะท้อนภาพของโลกในทางวัตถุเท่านั้นแต่ยังสามารถสร้างสรรค์สรรพสิ่งได้ด้วย” (David McLellan, Marxism after Marx, 1979 : p. 108)

สรุปได้ว่า วิภาษวิธีในบริบทนี้อาจเข้าใจได้ว่าเป็น Creative Reflection (การสะท้อนภาพปัญหาโดยสร้างสรรค์วิธีแก้ปัญหาด้วย – คำว่า creative reflection นี้เป็นคำของ รศ.สุชาย ตรีรัตน์ แห่งภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) นอกจากนี้ตัวอย่างงานที่กล่าวยืนยันได้ว่า มาร์กซนั้นไม่ได้เป็นผู้ที่เชื่อในเศรษฐกิจกำหนดอย่างกลไก (Richard W. Miller, Analyzing Marx Morality, Power and History, 1984 : p. 9, 227)

2. “แนวคิดด้วยเรื่องชนชั้นทางสังคม” Roskin (1997 : 105) เห็นว่าเรื่องชนชั้นทางสังคมนี้เป็นเรื่องที่มีความสำคัญยิ่งตามแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ โดยมาร์กซมองว่าในสังคมทุกสังคมนั้น ได้ถูกแบ่งเป็น 2 ชนชั้น ชนชั้นหนึ่ง คือ ชนชั้นขนาดเล็กของคนจำนวนน้อยที่เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต และอีกชนชั้นหนึ่ง คือ ชนชั้นขนาดใหญ่ของประชากรส่วนใหญ่ที่ต้องทำงานเพื่อชนชั้นขนาดเล็ก สังคมแต่ละสังคมได้ดำเนินไปภายใต้การบงการของชนชั้นที่เหนือกว่า ซึ่งเป็นชนชั้นผู้จัดตั้ง

กฎหมาย ศิลปะ และการออกแบบโดยมีความต้องการรักษาไว้ซึ่งอำนาจของชนชั้นของตน แนวคิดเรื่องชนชั้นในสังคมนี้มาร์กซ์และ เองเกล เพื่อนของเขาได้อธิบายไว้ใน “The Communist Manifesto” (อ้างถึงใน โกวิทย์ วงศ์สุรวัฒน์, 2546 : 60; อานนท์ อาภาภิรม, 2528 : 109; David Macey, 2000 : 183 - 242; ใจ อึ้งภากรณ์ และคณะ, 2545 : 9-51) โดยได้อธิบายว่า ตลอดเวลา ในประวัติศาสตร์นั้น เป็นเรื่องของ การต่อสู้ระหว่างชนชั้นเรื่อยมา โดยชนชั้นหนึ่งกดขี่รูดนาทาเร้นอีกชนชั้นหนึ่ง โดยสาเหตุที่ชนชั้นหนึ่งสามารถขูดรีดอีกชนชั้นหนึ่งได้นั้น ก็เนื่องจากเรื่องปัจจัยเศรษฐกิจ อุดมการณ์ และการเมืองนั่นเอง ชนชั้นใดเป็นผู้ควบคุมปัจจัยการผลิต ชนชั้นนั้นก็จะเป็ชนชั้นที่มีอำนาจในสังคม

3. “แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องประวัติศาสตร์” มาร์กซ์ได้นำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจ และชนชั้นทางสังคมดังที่ได้กล่าวไป มาใช้ในการอธิบาย การเปลี่ยนแปลงของประวัติศาสตร์ ซึ่งในการอธิบายดังกล่าวนี้ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานเรื่อง “เศรษฐกิจ” เป็นหลัก โดยความขัดแย้งระหว่างชนชั้นในสังคมนั้นได้เกิดขึ้นเพราะปัญหาเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก อันทำให้เกิดการปฏิวัติ/ต่อสู้เพื่อล้มล้างชนชั้นที่เอาเปรียบ และเปลี่ยนแปลงรูปแบบสังคมไป นับจากสังคมดั้งเดิม ไปจนถึงสังคมสุดท้าย คือ สังคมคอมมิวนิสต์ ซึ่งเป็นสังคมที่ไม่มีชนชั้น ไม่มีการเอาเปรียบกัน และไม่มีปัญหาในทางเศรษฐกิจอีกต่อไป (Roskin, 1997 : 107) แนวคิด/แนวการศึกษาแบบมาร์กซิสต์ เป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญในเรื่องเศรษฐกิจ และเป็นการมองหรือให้ความสนใจกับเหตุการณ์แบบวัตถุนิยม (Materialism) กล่าวคือให้ความสนใจในเรื่องของการทำมาหากิน การดิ้นรนเพื่อมีกิน เพื่อดำรงชีวิตอยู่ หรือกล่าวอีกอย่างก็คือ วัตถุนิยมนั้น เป็นการมองว่าสิ่งของวัตถุต่าง ๆ เป็นตัวกำหนด

ความคิด และมีอิทธิพลเหนือการเมือง ศาสนา วัฒนธรรม และทุกสิ่งในสังคม (โกวิทย์ วงศ์สุรวัฒน์, 2546 : 59)

การนำวัตถุนิยมมาใช้อธิบายการเปลี่ยนแปลงของสังคมนี้เรียกว่า “วัตถุนิยมประวัติศาสตร์” (Historical Materialism) (บุญศักดิ์ แสงระวี, 2544 : 9 ; David Macey, 2000 : 183-184) ซึ่งเป็นการมองว่าประวัติศาสตร์นั้นถูกสร้างโดยมนุษย์เอง มีชี้อิทธิพลชาติหรือโดยประสงค์ของพระผู้เป็นเจ้าแต่อย่างใด (ริอูส, ม.ป.ป. : 124-136)

นักวิชาการมาร์กซิสต์ในสหรัฐในช่วงต้นทศวรรษ 1970 แบ่งทฤษฎีรัฐแนวมาร์กซิสต์และนีโอมาร์กซิสต์ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ทฤษฎีที่ถือว่ารัฐเป็นเครื่องมือของชนชั้นนายทุน (Instrumentalism) ทฤษฎีที่มองว่ารัฐถูกกำหนดโดยโครงสร้างของระบบทุนนิยม (Structuralism) และทฤษฎีรัฐแนวมาร์กซิสต์เฮเกล (Hegelian-Marxist Perspective) ซึ่งเน้นหนักการศึกษาถึงปัจจัยด้านอุดมการณ์ ความสำนึกในชนชั้น และความชอบธรรม (Gold et. al, 1975 : 37-41 อ้างใน อนุสรณ์ ลิ้มณีนี, 2547)

แนวการแบ่งกลุ่มทฤษฎีรัฐแบบนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากว่ามีลักษณะแคบเกินไป จนไม่อาจจะครอบคลุมทฤษฎีต่าง ๆ ที่มีอยู่ และไม่อาจจะจำแนกความแตกต่างระหว่างทฤษฎีได้เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแบ่งกลุ่มระหว่างกลุ่มทฤษฎีแรกกับกลุ่มที่สองนั้น เป็นการแบ่งกลุ่มโดยมองที่ประเด็นปลีกย่อยมากกว่าเกณฑ์ที่สำคัญ กล่าวคือ เป็นการแบ่งกลุ่มโดยมองเฉพาะด้านการกำหนดนโยบายเศรษฐกิจของรัฐว่าเป็นการกำหนดโดยรับอิทธิพลจากชนชั้นนายทุนโดยตรง หรือการกำหนดโดยอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของโครงสร้างชนชั้นและการผลิตแบบทุนนิยม

อันที่จริงการแบ่งในแง่นี้เป็นผลโดยตรงจากการถกเถียงเชิงวิชาการเกี่ยวกับแนวการศึกษา

แบบมาร์กซิสต์ระหว่าง Miliband กับ Poulantzas (Miliband, 1978 ; Poulantzas, 1978) ในงานชิ้นแรก ๆ เกี่ยวกับรัฐของเขา คือ The State in Capitalist Society (1965) Miliband พยายามพิสูจน์ให้เห็นว่า นายทุนนั้นมีอิทธิพลเหนือการดำเนินงานของรัฐโดยตรงโดยอาศัยรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในรูปการเข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงและการมีความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่วนในงานชิ้นแรกเกี่ยวกับรัฐของ Poulantzas คือ Political Power and Social Classes (1973) นั้น เขามีความเห็นแย้งว่า การที่รัฐรับใช้ผลประโยชน์จากนายทุนนั้น หาใช่เพราะอิทธิพลของนายทุนแต่ละคนไม่ หากเป็นเพราะรัฐดำเนินการไปภายในกรอบจำกัดโดยโครงสร้างของระบบทุนนิยมต่างหาก อย่างไรก็ตาม ในงานชิ้นหลัง ๆ ทักษะที่มีต่อรัฐของทั้งสองคนก็ได้เปลี่ยนแปลงไป จนมีความคิดพื้นฐานคล้ายคลึงกันมากทีเดียว

4. รัฐและระบบนายทุน(The states and the capitalist system)

Poulantzas อธิบายว่า รัฐมีคุณลักษณะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม คือ รัฐเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ระบบทุนนิยมนั้นยังคงอยู่ เท่ากับว่า รัฐนั้นคือโครงสร้างส่วนบนที่เมื่อนำไปจะเอื้อประโยชน์ต่อชนชั้นปกครองและยังคงสถานะของพวกผู้มีอำนาจไว้เหมือนเดิม ส่วนภูมิหลังของผู้นำนั้นเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น เพราะกิจกรรมที่ผู้มีอำนาจในรัฐกระทำลงไปเพื่อผลประโยชน์ของนายทุนภายใต้ระบบทุนนิยม (Haralambos, 2004 : 557)

5. อิสระเชิงสัมพัทธ์ (Relative autonomy)

Poulantzas กล่าวว่า “รัฐทุนนิยมนั้นในบางโอกาส...จะเอื้อประโยชน์สูงสุดแก่ชนชั้นนายทุน เมื่อชนชั้นนายทุนไม่ได้เป็นชนชั้นปกครอง นั่นคือ สมาชิกในกลุ่มจะไม่เข้าไปมีส่วนร่วมโดยตรงในการกำหนดทิศทางการบริหารงานของรัฐ” (Haralambos, 2004 : 557-559)

Poulantzas อธิบายอีกว่า ในบางขณะชนชั้นนายทุนไม่ได้บริหารงานภาครัฐโดยตรง แต่พวกเขาจะทำไปเพื่อผลประโยชน์ให้กับระบบทุนนิยมในระยะยาว และรัฐในบางโอกาสก็เป็นอิสระจากอิทธิพลของชนชั้นนายทุน นั่นหมายถึง รัฐอาจปกครองโดยชนชั้นนายทุนก็ได้ หรืออาจเป็นเพียงกลุ่มย่อยทางชนชั้นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรืออาจเกิดการตกลงร่วมกันระหว่างกลุ่มย่อยทางชนชั้นบางกลุ่มซึ่งรวมตัวเป็น กลุ่มอำนาจ (power bloc) เข้าบริหารงานภาครัฐก็ได้ กล่าวคือ

1. ชนชั้นนายทุนในบางกรณีไม่ได้เป็นอิสระจากรัฐ อีกทั้งยังมีความขัดแย้งและมีผลประโยชน์ที่แตกต่างกับอุดมการณ์ของรัฐ

2. ในบางกรณีการที่ชนชั้นนายทุนเข้าไปกำหนดทิศทางการนโยบายรัฐโดยตรง อาจจะทำให้ระบบอ่อนแอลงและยังจะทำให้เกิดการขัดแย้งทางด้านผลประโยชน์อย่างรุนแรงและชัดเจนมากยิ่งขึ้นกับชนชั้นกรรมาชีพ

3. เหตุที่ไม่กำหนดทิศทางของรัฐโดยตรง ก็เพื่อไม่ให้มีการประท้วงอย่างรุนแรง

4. รัฐนำเสนอตัวเองในนามตัวแทนของประชาชน ผลประโยชน์สาธารณะ ดังนั้นในเชิงอุดมการณ์เขาจึงปิดบังผลประโยชน์ที่แท้จริงไว้ นั่นคือ ผลประโยชน์เพื่อกลุ่มนายทุน

อาจกล่าวโดยสรุปว่า อิสระสัมพัทธ์ของรัฐมีมิติ ในด้านต่าง ๆ เช่น อิสระจากชนชั้นนายทุนทั้งชนชั้น, อิสระจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ, อิสระจากอุดมการณ์และอิสระจากสังคม เป็นต้น

6. แนวคิดเครื่องมือในการกดขี่โดยรัฐ (Repressive and ideological state apparatus)

Poulantzas มีความเห็นต่าง Miliband (Haralambos, 2004 : 557-558) ในเรื่องการสร้างความชอบธรรมเพราะเขามองไปมากกว่านั้นคือ การสร้างความชอบธรรมต้องมีความสัมพันธ์กับรัฐ Poulantzas ให้ความหมายของรัฐกว้างกว่า Miliband โดยมองว่า รัฐเป็น

เครื่องมือในการกดขี่บังคับ เช่น รัฐบาล, กองทัพ, หน่วยงานตำรวจ เป็นต้น และยังมีเครื่องมือในเชิงอุดมการณ์ เช่น โบสถ์ วัด พรรคการเมือง เป็นต้น และเขายังมองว่า ครอบครัวก็เป็นส่วนหนึ่งของรัฐด้วยโดยให้เหตุผลดังนี้

1. ครอบครัวก็เหมือนสถาบันต่าง ๆ ในรัฐที่คอยกดขี่ และสถาบันครอบครัวก็มีความสำคัญกับระบบทุนนิยมมาก หากไม่มีครอบครัวก็จะทำให้ชนชั้นกรรมาชีพพัฒนาจิตสำนึกที่ทำลายหรือตั้งคำถามกับระบบทุนนิยมได้

2. เครื่องมือทางอุดมการณ์สัมพันธ์กับเครื่องมือที่ใช้ในการกดขี่ด้วย

3. เขาแย้งว่าการเปลี่ยนแปลงในเครื่องมือการกดขี่ของรัฐจะนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงเครื่องมือในเชิงอุดมการณ์ด้วย

4. เขาเห็นว่าแนวคิดคอมมิวนิสต์สุดขั้วต้องการกำจัดสถาบันหลัก อย่างเช่น ครอบครัว เป็นต้น

โดยสรุป Poulantzas มีแนวคิดที่ว่า รัฐจะสร้างกลไกบางอย่างที่ทำให้คนในสังคมส่วนใหญ่ (ชนชั้นกรรมาชีพ) ไม่สำนึกถึงการกดขี่ที่ตนเองได้รับ เช่น ครอบครัว วัด โรงเรียนและพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เป็นต้น โดยรัฐทุนนิยมไม่จำเป็นจะต้องปกครองโดยชนชั้นนายทุนเท่านั้น ซึ่งกลุ่มชนชั้นนายทุนอาจส่งตัวแทนไปปกครองเพื่อยังประโยชน์แก่ระบบทุนนิยม อีกทั้งรัฐก็มีอิสระเชิงสัมพัทธ์คือการที่ รัฐเป็นองค์กรที่ไม่จำเป็นต้องทำตามความต้องการของนายทุนเพียงอย่างเดียว รัฐมีอิสระในการดำเนินการของรัฐบางประการ แต่ทั้งหมดนั้นยังคงทำไปเพื่อปกป้องผลประโยชน์โดยทั่วไปของระบบทุนนิยม (general interest of capital) นั่นเอง

7. แนวคิดเรื่องกลุ่มย่อยของชนชั้นในระบบทุนนิยม (Fraction)

แนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องชนชั้นทางสังคม โดย Roskin (1997 : 105) เห็นว่าเรื่องชนชั้นทางสังคมนี้

เป็นเรื่องที่มีความสำคัญตามแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ โดยมาร์กซ์มองว่าในสังคมทุกสังคมนั้นได้ถูกแบ่งเป็น 2 ชนชั้น ชนชั้นหนึ่ง คือ ชนชั้นขนาดเล็กของคนจำนวนน้อยที่เป็นเจ้าของปัจจัยในการผลิต และอีกชนชั้นหนึ่ง คือชนชั้นขนาดใหญ่ของประชากรส่วนใหญ่ที่ต้องทำงานเพื่อชนชั้นขนาดเล็ก สังคมแต่ละสังคมได้ดำเนินไปภายใต้การบงการของชนชั้นที่เหนือกว่า ซึ่งเป็นชนชั้นผู้เขียนกฎหมายโดยมีความต้องการรักษาไว้ซึ่งอำนาจของชนชั้นของตน

แนวคิดเรื่องชนชั้นในสังคมนี้มาร์กซ์และเอนเกลได้อธิบายไว้ใน “The Communist Manifesto” (อ้างถึงใน โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2546 : 60 ; อานนท์ อาภาภิรม, 2528 : 109 ; David Macey, 2000 : 183,242 ; ใจ อึ้งภากรณ์ และคณะ, 2545 : 9-51) โดยได้อธิบายว่า ตลอดเวลาในประวัติศาสตร์นั้นเป็นเรื่องของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นเรื่อยมา โดยชนชั้นหนึ่งกดขี่รูดนาทาเร้นอีกชนชั้นหนึ่ง โดยสาเหตุที่ชนชั้นหนึ่งสามารถขูดรีดอีกชนชั้นหนึ่งได้นั้น ก็เนื่องจากเรื่องปัจจัยเศรษฐกิจ อุดมการณ์และการเมืองนั่นเอง ชนชั้นใดเป็นผู้ควบคุมปัจจัยการผลิต ชนชั้นนั้นก็จะเป็ชนชั้นที่มีอำนาจในสังคม

ในสังคมทุนนิยมนั้นด้วยเหตุที่ ชนชั้นนายทุนหรือกลุ่มชนชั้นย่อยๆของชนชั้นนี้มีบทบาทครอบงำหรือครอบความเป็นใหญ่อยู่ นโยบายของรัฐส่วนใหญ่จึงมักจะสนองต่อผลประโยชน์ต่อชนชั้นดังกล่าว แต่แน่นอนนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อมวลชนโดยทั่วไปคงจะเกิดขึ้นได้ตราบเท่าที่ไม่กระทบต่อการดำรงและการสืบทอดการครอบงำและการขูดรีดทางชนชั้น ดังนั้น Poulantzas จึงเห็นว่า รัฐทำหน้าที่เป็นตัวแทนและคอยจัดระเบียบผลประโยชน์ระยะยาวให้แก่กลุ่มชนชั้นย่อย ๆ ของพวกนายทุนที่ซึ่งรวมตัวกันเป็นกลุ่มอำนาจ(power block) (อนุสรณ์, 2542) รัฐได้สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทางการเมือง

(political unity) ให้แก่ชนชั้นที่มีอำนาจครอบงำอยู่ ดังนั้นจึงทำให้ชนชั้นนี้มีอำนาจครอบงำอยู่ได้ (Poulantzas, 1980 : 127; Poulantzas, 1978 : 189)

ในทางตรงกันข้าม รัฐจะพยายามทำให้ชนชั้นที่ถูกครอบงำไม่สามารถรวมตัวกันได้ โดยการทำให้พวกเขาแตกแยกกัน และโดยการใช้อุดมการณ์ทางการเมืองเป็นเครื่องมือครอบงำ สภาพอย่างนี้เรียกว่า รัฐมีสถานะเป็นตัวแทนผลประโยชน์ทางการเมืองของชนชั้นที่มีอำนาจนั่นเอง

จากการศึกษาความหมายของคำว่า fraction สามารถสรุปได้ดังนี้

Class fraction ในความหมายทาง Marxist คือ การจัดแบ่งที่เล็กกว่ากลุ่มทางชนชั้น โดยวัดจากความแตกต่างของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและทางอุดมการณ์ รวมถึงความแตกต่างในวิถีชีวิตและความคิดทางการเมือง (Collins, Cobuild Advanced Learner's English Dictionary, 2003 : 82)

Jessop (1990: 199-200) กล่าวว่า กลุ่มที่เข้าร่วมกันนั้นมีความสัมพันธ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและผลประโยชน์ ไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้ง ยังมีลักษณะเข้าควบคุมครอบงำทั้งทางด้านเศรษฐกิจและแนวคิดเพื่อเป็นไปตามผลประโยชน์ของกลุ่มและตนเอง

อนุสรณ์ ลิมมณี (2547) กล่าวว่า ชนชั้นกฎหมายหรือกลุ่มชนชั้นย่อย ๆ ของชนชั้นนี้มีบทบาทครอบงำหรือครองความเป็นใหญ่อยู่ นโยบายของรัฐส่วนใหญ่จึงมักจะสนองต่อผลประโยชน์ต่อ ชนชั้นดังกล่าว แต่่นโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อมวลชนโดยทั่วไปคงจะเกิดขึ้นได้ราบเท่าที่ ไม่กระทบต่อการดำรงและการสืบทอดการครอบงำ และการขูดรีดทางชนชั้น

ไชยันต์ ไชยพร (นสพ.กรุงเทพธุรกิจ) กล่าวว่า ใน The Eighteenth Brumaire มาร์กซ์และสหราชอาณาจักร ได้อธิบาย “lumpenproletariat”

ในฐานะที่เป็น “เศษของชนชั้น” (class fraction) นั่นคือ จะมีสถานะเป็นชนชั้นก็ยังไม่ได้ พวก “เศษชนชั้น” นี้เอง ที่มาร์กซ์และเอนเงิลส์ ชี้ว่าเป็นฐานอำนาจทางการเมืองที่สำคัญให้กับหลุยส์ โบนาปาร์ต ในฝรั่งเศสช่วงปี 1848

ดังจะเห็นได้ว่า การกล่าวถึงเรื่อง Fraction ก็ได้มีการแปลความที่ชัดเจนเท่าใดนัก เช่น อาจแปลว่า กลุ่มชนชั้นย่อย หรือเศษของชนชั้น เป็นต้น ซึ่งผู้เขียนมองว่าคำแปลเหล่านี้ยังมิได้บ่งบอกลักษณะที่แท้จริงของคำว่า Fraction ตามแนวคิดแบบมาร์กซิสต์ (ผู้เขียน)

คำว่า Fraction นี้ มีนักวิชาการมาร์กซิสต์กรุณาให้คำแปลเป็นภาษาไทย คือ ฝ่ายทางชนชั้น ส่วนของชนชั้นและกลุ่มย่อยทางชนชั้น ซึ่งเป็นคำของ รศ.สุชาย ตรีรัตน์ แห่งภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยผู้เขียนเลือกใช้คำแปลที่ว่า “กลุ่มย่อยของชนชั้น” เพราะมีนัยยะบ่งบอกถึงความไม่เป็นเนื้อเดียวกันของแต่ละชนชั้นไม่ว่าจะเป็นชนชั้นนายทุนหรือชนชั้นแรงงานก็ตาม

จากแนวคิดเรื่อง กลุ่มย่อยของชนชั้นตามแนวทฤษฎีมาร์กซิสต์ อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มที่จัดแบ่งนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างของประเภทปัจจัยการผลิตที่ถือครองเป็นเจ้าของ หรือครอบครองดูแล ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดการจัดชั้นทางสังคม ที่กำหนดโดยความสัมพันธ์ทางอุดมการณ์และการเมือง ซึ่งแนวคิดแบบพุนิยมและแนวคิดแบบชนชั้นนำ มักไม่ให้ความสำคัญกับประเภทของปัจจัยการผลิต ในการกล่าวถึง Fraction จะเป็นการกล่าวถึง Fraction ทางชนชั้น เช่น กลุ่มนายทุนการค้า กลุ่มทุนอุตสาหกรรม กลุ่มทุนธนาคาร และกลุ่มทุนที่ดิน เป็นต้น (Poulantzas, 1979 : 23-24) ส่วนในฝ่ายแรงงานเองก็มีกลุ่มย่อยต่าง ๆ อยู่ เช่น กลุ่มแรงงานอุตสาหกรรม กลุ่มกลุ่มแรงงานการเกษตร กลุ่มพนักงานธนาคาร เป็นต้น

Poulantzas เน้นในเรื่องอิทธิพลของการต่อสู้ระหว่างชนชั้นที่มีต่อรัฐ ในหนังสือ Political Power and Social Classes เขาเห็นว่ารัฐเป็นสิ่งที่ได้มาโดยแรงบีบคั้น (condensation) จากความสัมพันธ์ ด้านอำนาจระหว่างชนชั้นและกลุ่มย่อยของชนชั้น (classes fraction) (Poulantzas, 1980 : 128-129) ในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับชนชั้นที่มีอำนาจครอบงำสังคมทุนนิยมนั้น Poulantzas ระบุว่า รัฐไม่ได้มีฐานะเป็นเครื่องมือชนชั้นโดยตรง แต่รัฐก็ไม่ได้มีอิสระในตัวเองอย่างเต็มที่ ทั้งนี้เพราะรัฐเองไม่ได้มีเอกภาพ แต่ถูกแบ่งแยกออกจากกัน กล่าวคือในตัวของรัฐเองนั้น รัฐมีสภาพขัดแย้งอยู่ภายใน ซึ่งเป็นผลที่เกิดมาจากการขัดแย้งระหว่างชนชั้นหรือกลุ่มย่อยของชนชั้น ที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้นนโยบายของรัฐจึงเป็นผลลัพธ์จากความขัดแย้งระหว่างชนชั้นที่ดำเนินการอยู่ในรัฐนั่นเอง (Poulantzas, 1980 : 131-134)

โดยสรุป สามารถกล่าวได้ว่า กลุ่มย่อยของชนชั้นนี้มีลักษณะร่วมคือ กลุ่มที่มีแนวคิดอุดมการณ์ และเศรษฐกิจร่วมกันจึงเข้าร่วมตัวกันเป็นกลุ่มก้อน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ ทางเศรษฐกิจและการเมืองในระบบทุนนิยม กลุ่มย่อยของชนชั้นที่ว่่านี้อาจอยู่ได้ทั้งในชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพ

8. ข้อมูลภาคสนาม(Field Research)

การต่อสู้ของกลุ่มทุนอุตสาหกรรมและกลุ่มทุนบริการ-การค้า

ผู้วิจัยขอณาเข้าสู่การอธิบายให้เห็นถึงพฤติกรรมของการต่อสู้ทางการเมืองระหว่างกลุ่มทุนที่เข้ามาดำรงตำแหน่งผู้บริหารเทศบาลชุดเก่าและชุดใหม่ โดยในที่นี้จะมุ่งอธิบายตามสมมุติฐานที่ว่า กลุ่มทุนบริการและการค้า (ทุนท้องถิ่น) มีการเคลื่อนไหวในลักษณะของการต่อสู้แข่งขันกับกลุ่มทุนอุตสาหกรรม (ทุนระดับชาติ) ที่แผ่ขยายอำนาจทุนเข้ามาในระดับท้องถิ่น ซึ่งในที่นี้ก็คือเทศบาลนคร

นั่นเอง โดยการต่อสู้ของกลุ่มทุนบริการและการค้านี้ก็มีไว้เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มทุนตนเองในพื้นที่เทศบาลให้คงอยู่ มิให้กลุ่มของตนเองต้องถูกเบียดขับ หรือถูกกดขี่จากกลุ่มทุนอุตสาหกรรม ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองในระดับท้องถิ่น ในอดีตนายทุนท้องถิ่นที่สร้างขยายอาณาจักรทางเศรษฐกิจ และอิทธิพลของตนเอง มักจะใช้วิธีการโดยลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรืออยู่เบื้องหลังให้การสนับสนุนนักการเมืองคนใดคนหนึ่งให้ลงรับสมัคร ทั้งนี้ได้อาศัยอำนาจทางเศรษฐกิจและเครือข่ายในท้องถิ่น และจังหวัดต่าง ๆ ที่ตนกุมอำนาจอยู่เป็นเครื่องมือช่วยเหลือ ซึ่งการครอบครองอำนาจทางการเมืองหรือการเป็นนักการเมืองนั้นก็อาจทำให้ข้าราชการเกิดความเกรงใจ หรือมีช่องทางที่จะสามารถประกอบธุรกิจของตนได้มากขึ้น (ตระกูล มีชัย, 2526 : 102) และเมื่อกลุ่มทุนใดสามารถเข้ามามีบทบาททางการเมืองได้โดยตรง จะส่งผลให้เกิดปัญหาทางการเมืองการทับซ้อนทางผลประโยชน์ได้ เพราะหากผู้ที่มีอำนาจในการกำหนดนโยบายกับกลุ่มธุรกิจที่ให้การสนับสนุนเป็นคนละกลุ่มกัน ก็จะก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างคนที่ดำเนินนโยบายกับคนที่ประกอบธุรกิจ กล่าวคือ ผู้กำหนดนโยบายมีความอิสระในการกำหนดนโยบาย และกลุ่มอื่นนอกจากกลุ่มธุรกิจสามารถที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายได้บ้างซึ่งนั่นก็จะเป็นผลดีทั้งต่อระบบการเมืองและระบบเศรษฐกิจ แต่ถ้าหากนักการเมืองกับกลุ่มธุรกิจเป็นกลุ่มเดียวกัน ก็จะเกิดปัญหาในแง่ที่ว่ากำหนดนโยบายต่าง ๆ ที่ออกมาจะทำเพื่อผลประโยชน์ของธุรกิจเป็นสำคัญ (โดยเฉพาะเพื่อธุรกิจของกลุ่มตนหรือกลุ่มที่สนับสนุนตน) ซึ่งช่องว่างของการเข้าถึงอำนาจทางการเมือง และการกำหนดนโยบายของกลุ่มอื่นก็จะหายไป และความมีอิสระในการตัดสินใจก็จะหายไปด้วยนั่นเอง (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2549 : 85)

การนำเสนอประเด็นการต่อสู้ทางการเมืองและเศรษฐกิจ ผู้วิจัยจะเริ่มจากการพิจารณาตั้งแต่การเข้ามามีบทบาททางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลทั้งชุดเก่าและชุดใหม่ โดยเริ่มจากปี ก่อนปี พ.ศ. 2550-2557 โดยงานศึกษาจะแบ่งพิจารณาออกเป็น 2 ช่วง คือ ผู้บริหารเทศบาลช่วง ก่อนปี พ.ศ. 2550-2557 (กลุ่มทุนอุตสาหกรรม) และผู้บริหารเทศบาลช่วงปี พ.ศ. 2550-2557 (กลุ่มทุนบริการและการค้า) โดยลำดับ ดังนี้

ก่อนที่กลุ่มทุนอุตสาหกรรมจะเข้ามามีบทบาทในการเมืองระดับเทศบาลนั้น กลุ่มทุนบริการและการค้าถือได้ว่าเป็นกลุ่มทุนที่ยึดครองอำนาจในการบริหารงานเทศบาลอยู่เดิม ดังจะเห็นได้จาก การที่นายกเทศมนตรีในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2550-2557 ก่อนที่กลุ่มอำนาจเดิมจะพ่ายแพ้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาเทศบาลในปลายปี พ.ศ. 2549 ให้แก่กลุ่มอำนาจใหม่

จากการลงพื้นที่ที่เทศบาลนคร พบว่า การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลฯ ครั้งนี้ เป็นการประชันกันระหว่าง “กลุ่มพัฒนานคร” นำโดย นาย ก... นายกเทศมนตรีนครคนล่าสุดที่ประกาศจะลงเลือกตั้งชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีอีกสมัย กับ “กลุ่มคนรักถิ่น” ที่นำโดย นาย ส... หรือ เอีย ส... อดีต รองนายกเทศมนตรีนคร ซึ่งรับไม่ต่อจาก นาย ป... หรือ เอีย อ... แกนนำกลุ่มคนรักถิ่น และอดีตนายกเทศมนตรีนคร 2 สมัย ซึ่งปัจจุบันคาดว่า จะวางมือทางการเมืองไปแล้ว

กลุ่มพัฒนานคร นำโดย นาย ก... นายกเทศมนตรีนครคนล่าสุด การลงสมัครชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรีสมัยหน้าที่กำลังจะมาถึง คาดว่า น่าจะวางตัวทีมงานที่จะเป็นรองนายกเทศมนตรีไว้เหมือนเดิม คือ นาย ท..., นาย ภ... หรือ เอีย อ... ส่วนตระกูล ว... มีบางแหล่งข่าว ระบุว่า อาจจะให้นาย ศ... เจ้าของปั้มน้ำมันเอสโซ่พัฒนา

ลงสมัครเหมือนเดิม อีกด้านหนึ่งแหล่งข่าวระบุว่า นาย ช... บุตรชายของ นาย ส... หรือ เอีย ย... อาจจะกลับมาลงสมัครรองนายกเทศมนตรีทีมเดียวกับ นาย ก... ซึ่งก่อนหน้านี้ได้ลาออกจากตำแหน่งรองนายกเทศมนตรี ไปเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน เพื่อกลับไปดูแลกิจการสินเชื่อเบสท์บาย อย่างไรก็ตาม นาย ก... ยังคงให้นาย ช... ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาใกล้ชิด

สำหรับการเตรียมความพร้อมผู้คัดเลือกตั้งในครั้งนี้ นาย ก... หันมาใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ แอ็กเซสเฟซบุ๊ก “กลุ่มพัฒนานคร” เป็นอีกช่องทางหนึ่งในการเผยแพร่ผลงาน โดยยังคงให้นาย ช... ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ดูแลหน้าเฟซบุ๊ก ซึ่งก่อนหน้านี้เคยประสบความสำเร็จจากเฟซบุ๊กเครือข่ายเฝ้าระวังน้ำท่วมของจังหวัด ขณะที่ในช่วงเดือนมีนาคมที่ผ่านมา นาย ก... ได้นำสมาชิกลงพื้นที่อย่างต่อเนื่องก่อนจะหมดวาระ

ด้านกลุ่ม “คนรักถิ่น” เปิดตัวด้วยสโลแกน “ผมไม่เคยทิ้งใคร” นำโดยนาย ส... หรือเอีย ส..., นาย ช... หรือ เอีย ต..., นายช... หรือ เอีย ช... อดีตรองนายกเทศมนตรีนคร รวมทั้ง นาย ศ... หรือ เอีย ห... อดีตสมาชิกสภาเทศบาลเขตที่ 1 (โกรกกราก วัดติ๊กมหาขาราม วัดเจษฎาราม คลองกระโจน) และ นาย ส... อัมพรพรชัย หรือ เอีย ต... อดีตสมาชิกสภาเทศบาลเขตที่ 4 (ท่าฉลอม โรงไฟฟ้า คลองบางหญ้า) มีการเตรียมความพร้อมของทีมคนรักถิ่น พบว่า ได้ทุ่มเงินซื้อโฆษณาในหน้าหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น และโทรศัพท์ระบบบอกรับสมาชิกอย่างมหาศาลเคเบิลทีวี แม้จะไม่รู้ว่าเป็นเพราะ นาย ช... เป็นญาติกับ นาย ว... ผู้อำนวยการบริษัท มหาชัยเคเบิลทีวีจำกัดหรือไม่ เพราะก่อนหน้านี้เวลาสมาชิกรับชมข่าวท้องถิ่น ช่อง 1 และช่อง 2 มักจะเห็นโฆษณาทีมคนรักถิ่นที่มีน้ำเสียงของนายสุภาพออกอากาศเป็นประจำทุกวันอยู่บ่อยครั้ง

ที่ผ่านมา นาย ส... กับนาย ข... เคยเป็นเทศมนตรีร่วมกับ นาย ป... หรือ เฮีย อ... สมัยที่นาย ส... เป็นนายกเทศมนตรีเมื่อปี 2543 หลังยกฐานะจากเทศบาลเมืองเป็นเทศบาลนคร ซึ่งที่ผ่านมา นาย ส... เป็นนายกเทศมนตรีรวมกัน 6 สมัย ก่อนจะส่งต่อให้ นาย ป... ดำรงตำแหน่งเป็นนายกเทศมนตรี เมื่อปี 2545 ขณะนั้น นาย ส... มีอายุ 80 ปี

นาย ป... ดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรี 2 สมัย ตั้งแต่ปี 2545 และปี 2547 โดยมีนาย ข... นาย ส... และนาย ข... ติดสอยห้อยตามเป็นเทศมนตรี กับนาย ต... รวมทั้ง นาย ภ... ที่ภายหลังได้ลาออกจากตำแหน่งรองนายกเทศมนตรี เมื่อปี 2549 ก่อนที่จะย้ายไปอยู่อีกข้างหนึ่ง ภายหลัง นาย ส... ได้ถึงแก่กรรมด้วยโรคชราและมะเร็งปอดเมื่อเดือนเมษายน 2551 เหลือไว้เพียงตำนานนายกเล็กหลายสมัยกว่า 30 ปี และเป็นอดีตนายกสมาคมเทศบาลแห่งประเทศไทยคนแรก การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลนคร เมื่อปี 2551 นายประวิทย์ต้องเจอกับ นาย ก... (ก่อนหน้านี้ใช้ชื่อว่า ส...) สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และเจ้าของธุรกิจประมง ลงสมัครในนามกลุ่มสารร่วมใจพัฒนา โดยมี นาย ท.. อดีตนายกสมาคมประมงของจังหวัด เป็นผู้ชิงตำแหน่งรองนายกเทศมนตรี โดยที่ผ่านมานาย ท... เคยลงสมัครชิงตำแหน่งนายกเทศมนตรี เมื่อปี 2547 ด้วยสโลแกน “ถึงเวลาทองต้องมาแทน” แต่สอบตก รวมทั้ง นาย ภ... ที่ผันตัวจากกลุ่มคนรักถิ่น มาอยู่กลุ่มสารร่วมใจพัฒนา และ นาย ข... ซึ่งก่อนหน้านี้เป็นรองนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ก่อนจะลาออกมา โดย นาย ก... ถูกจับตามองว่าเป็นผู้สมัครที่มีลักษณะ “กระดุกคนละเบอร์” เพราะเป็นผู้สมัครหน้าใหม่ ขณะที่ นาย ป... มีประสบการณ์มาแล้ว 2 สมัย

อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งนายกเทศมนตรีนครเมื่อวันที่ 16 มี.ค. 2551 ที่ผ่านมา ผลปรากฏว่าเกิดปรากฏการณ์ “หักปากกาเซียน” เพราะผู้สมัครหน้าใหม่อย่าง นาย ก... ชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนน 10,529 คะแนน ขณะที่ นาย ป... ได้คะแนนเพียง 8,911 คะแนนเท่านั้น ถึงกระนั้นสมาชิกสภาเทศบาลในนามกลุ่มคนรักถิ่น ยังคงเป็นขวัญใจของชาวบ้านอยู่ จึงได้รับเลือกเข้ามาถึง 19 คน โดยกลุ่มสารร่วมใจพัฒนาแทรกเข้ามาได้ 5 คนเท่านั้น

จากการสอบถามประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งในเขตเทศบาลนคร ก็พบว่า ส่วนใหญ่ต้องการเปลี่ยนผู้บริหารชุดใหม่ จึงได้เลือกกลุ่มสารร่วมใจพัฒนา เพราะที่ผ่านมาการบริหารงานของกลุ่มคนรักถิ่นนั้นมีปัญหาหลายเรื่อง ซึ่งจากการที่ นาย ก... เข้ามาบริหารงานในเทศบาลก็พบกับความเปลี่ยนแปลงหลายเรื่อง โดยเฉพาะการปฏิรูปมิทศถนนเศรษฐกิจ รวมทั้งการแก้ปัญหาหน้าท่วมในช่วงน้ำทะเลหนุน และในช่วงวิกฤตอุทกภัย ปี 2554 ซึ่งมีเสียงชื่นชมจำนวนมากว่าแก้ไขปัญหาได้ทันสถานการณ์

แม้จุดแข็งของ นาย ก...จะเป็นที่รู้จักกันดีสำหรับของคนในพื้นที่ แต่จุดอ่อนในสมัยที่แล้วอยู่ที่สมาชิกสภาเทศบาล ซึ่งที่ผ่านมากลุ่มพัฒนานครพยายามนำบุคคลในตระกูลซึ่งเป็นที่รู้จักในเขตเทศบาลเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มพัฒนานคร เพื่อสู้ศึกเลือกตั้งในครั้งนี้ ได้แก่ นาย ภ... อดีตอาจารย์ชื่อดังลงสมัครในเขต 2 (ตลาดมหาชัย สามร้อยห้อง เดิมบาง ณรงค์มิตร) หรือจะเป็น นาย ณ... ผู้ประนีประนอมศาลจังหวัด ลงสมัครในเขต 3 ซึ่ง ตระกูล ศ. นี้เป็นที่รู้จักกันดีสำหรับชาวบ้านเป็นที่น่าสังเกตว่า สมาชิกสภาเทศบาลในสายของกลุ่มพัฒนานครนั้น มีจุดแข็งอยู่ที่เขต 3 (วัดป้อมสะพานปลา ถนนเศรษฐกิจ เทศบาล 8 ค่ายลูกเสือ) ซึ่งมีผู้สมัครที่เป็นสมาชิกสภาเทศบาลนครสมัยล่าสุดมาแล้ว 4 คน ได้แก่ นาย ส..., นาย ส...,

นาย ช... และ นาย จ... อย่างไรก็ตามกลับพบว่า
เขตเลือกตั้งที่ 1 กลับมี นาย ม... ผู้สมัครเพียงคนเดียว
เท่านั้น ที่เคยดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาเทศบาล
ก่อนหน้านี้

ส่วนกลุ่มคนรักถิ่น แม้อาจกล่าวได้ว่ามีจุดแข็ง
อยู่ที่สมาชิกสภาเทศบาลซึ่งมีเสียงข้างมาก
แต่จุดอ่อนตรงที่ตัวผู้สมัครชิงตำแหน่ง
นายกเทศมนตรีซึ่งเป็นแม่เหล็กสำคัญ หากนำ
นาย ส... เทียบกับ นาย ก... ที่มีผลงานและ
การปรากฏตัวออกสื่อในประเด็นระดับประเทศ
เช่น วิกฤตน้ำท่วมนั้นย่อมเป็นที่รู้จักกันมากกว่า
ส่วน นาย ส...ทำได้เพียงแค่แรงเสริม เช่น แจก
กระสอบทรายเท่านั้น ไม่นับทัศนคติของคน
ในตลาดที่รู้จัก เฮีย ส...เป็นอย่างดี หากเทียบกับ
นาย ป... หรือ เฮีย อ... แกนนำกลุ่มคนรักถิ่น
ก่อนหน้านี้ อย่างหลังก็น่าจะมีบารมีทางการเมือง
มากกว่า

จากข้อมูลข้างต้นนั้นก็พอที่จะสรุปได้ว่า
การเลือกตั้งท้องถิ่น กลุ่มทุนอุตสาหกรรมที่ได้รับ
การสนับสนุนจากพรรคการเมืองระดับชาติ
ไม่สามารถช่วยให้ผู้สมัครในสังกัดได้รับชัยชนะได้
และก่อนหน้านี้ก็ประสบความล้มเหลวไปในการเลือกตั้ง
สมาชิกวุฒิสภาของจังหวัดมาแล้ว ซึ่งเป็นสมาชิก
กลุ่มทุนบริการและการค้า อย่างไรก็ตามการผูกขาด
ทางการเมืองในจังหวัด ยังคงมีการแข่งขันกัน
ภายในกลุ่มทุนเพียงไม่กี่กลุ่มเท่านั้น

บทสรุป

การศึกษาเรื่อง “กลุ่มทุนและสถานะของ
รัฐทุนนิยมในการเมืองระดับท้องถิ่น” ในครั้งนี้
เป็นการศึกษาถึงการต่อสู้ระหว่างกลุ่มทุนและสถานะ
ของรัฐทุนนิยมในสนามการเมืองของเทศบาล
โดยวัตถุประสงค์ในการศึกษามี 2 ประการ คือ
ศึกษาเรื่องกลุ่มย่อยของชนชั้นในระบบทุนนิยม
(Fraction) ในเทศบาลเมืองแพร่ และอำนาจ
อิสระสัมพันธ์ของรัฐเชิงในระบบทุนนิยม

(Relative autonomy) เพื่อศึกษาลักษณะ
การรวมตัวเป็นเครือข่ายของกลุ่มทุน รวมถึง
การต่อสู้เพื่อยุ่รอดของกลุ่มย่อยทางชนชั้น
ในระบบทุนนิยมไม่ว่าจะเป็น กลุ่มทุนบริการ-การค้า
(ทุนท้องถิ่น) และกลุ่มทุนอุตสาหกรรม (ทุน
ระดับชาติ) รวมถึงสถานะภาพของเทศบาลและ
รัฐส่วนกลางที่อยู่ในระบบทุนนิยม

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ใช้แนวความคิด
ทุนนิยมของสำนักมาร์กซิสต์ ในเรื่องกลุ่มย่อย
ทางชนชั้นในระบบทุนนิยม(Fraction) และอิสระ
สัมพันธ์ของรัฐ (Relative autonomy) โดยทั้ง
2 แนวคิดนี้เป็นของ Nicos Poulantzas มาเป็น
กรอบหลักในการศึกษา ผลการศึกษา พบว่า
ลักษณะการเคลื่อนไหวระหว่างกลุ่มทุน
อุตสาหกรรมและกลุ่มทุนบริการ-การค้า มีลักษณะ
เป็นการเคลื่อนไหวในเชิงการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจรัฐ
คือ อำนาจในการบริหารงานเทศบาลเพื่อปกป้อง
และเป็นฐานทางการเมืองและเศรษฐกิจเพื่อก้าว
ไปสู่ในสนามการเมืองที่ใหญ่ขึ้น มีผลประโยชน์
มากขึ้นเช่น สนามการเมืองระดับชาติ นี่คือการเคลื่อนไหวของ
กลุ่มทุนอุตสาหกรรม
ในส่วนลักษณะการเคลื่อนไหวของกลุ่มทุน
บริการ-การค้า ก็มีลักษณะดันรนและต่อสู้เพื่อ
เข้ามามีส่วนในอำนาจทางการเมืองของเทศบาล
เพื่อรักษาส่วนแบ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและ
การเมืองมิให้ลดน้อยลงไปกว่าที่เป็นอยู่ และผล
การต่อสู้ในลักษณะนี้ของกลุ่มทุนท้องถิ่นก็มี
แนวโน้มว่า ยังคงรักษาสัดส่วนผลประโยชน์ของ
กลุ่มตนไว้ได้ ดังจะเห็นได้จากการเลือกตั้ง
นายกเทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลครั้งล่าสุด
กล่าวโดยสรุป จากการนำแนวความคิดในเรื่อง
กลุ่มย่อยของชนชั้นในระบบทุนนิยมและอำนาจ
อิสระสัมพันธ์ของรัฐทุนนิยม ของ Poulantzas
มาใช้ศึกษาในพื้นที่เทศบาลนครในครั้งนี้ ผู้วิจัย
พบว่า แนวคิดในเรื่องกลุ่มย่อยของชนชั้นในระบบ
ทุนนิยม และอำนาจอิสระสัมพันธ์ของรัฐในระบบ

ทุนนิยม มีความเหมาะสมในการอธิบาย
ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในพื้นที่เทศบาลนคร

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ ปกรติ. (2547). 7 ปมปริศนาในยุค
ทักษิณานุวัตร. *รู้ทันทักษิณ*. ใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง.
(บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ขอคิดด้วยคน.

โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2546). *พื้นฐานรัฐศาสตร์กับ
การเมืองในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

คณะกรรมการสมานฉันท์แรงงานไทย. (2546).
หมุดหมายใหม่ขบวนการกรรมกร.
ฟ้าเดียวกัน, 1(2 เมษายน-มิถุนายน), 14-
17.

ใจ อึ๊งภากรณ์ และคณะ. (2545). *อะไรนะลัทธิ
มาร์กซ์ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: ชมรมหนังสือ
ประชาธิปไตยแรงงาน.

ใจ อึ๊งภากรณ์. (2547). รัฐไทยคือต้นเหตุของ
ความรุนแรง ในทัศนะของมาร์กซิสต์. *a day
weekly*, 2(28 พฤษภาคม-3 มิถุนายน), 34-
35.

ใจ อึ๊งภากรณ์. (2547). สภาพของเด็กกอนูบาล ใน
ทัศนะของมาร์กซิสต์. *a day weekly*,
4(11-17 มิถุนายน), 34-35.

ใจ อึ๊งภากรณ์. (2547). ชายแท้ต้องเข้มข้ม ห้าม
กอดจูบก้น ในทัศนะของมาร์กซิสต์. *a
day weekly*, 6(25 มิถุนายน-1กรกฎาคม),
34-35.

ใจ อึ๊งภากรณ์. (2547). การเมืองเรื่องเอดส์ ใน
ทัศนะของมาร์กซิสต์. *a day weekly*,
8(9-15 กรกฎาคม), 34-35.

ใจ อึ๊งภากรณ์. (2547). หมา คนจีน (และผู้หญิง)
ห้ามเข้า! ในทัศนะของมาร์กซิสต์. *a day
weekly*, 10(23-29 กรกฎาคม), 34-35.

ใจ อึ๊งภากรณ์. (2547). โง่งๆ...พรรคมหาชน
ประกาศจุดยืนเรื่องรัฐสวัสดิการ ในทัศนะ
ของมาร์กซิสต์. *a day weekly*, 12(6-12
สิงหาคม), 34-35.

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ. (2517). *บุคคลชั้นนำ
โครงสร้างแห่งอำนาจและการเมือง ใน
ชุมชนไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2530). รัฐ. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ตระกูล มีชัย. (2526). *ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม
ธุรกิจเอกชน และข้าราชการกับ การ
เมืองไทย*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
กรุงเทพฯ.

ธเนศวร เจริญเมือง. (2548). *100 ปี การปกครอง
ท้องถิ่นไทย พ.ศ.2440-2540*. พิมพ์ครั้งที่ 5.
กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

นิพนธ์ พัวพงศกร. (2547). การผูกขาดในระบบ
ทุนนิยมไทย. *รู้ทันทักษิณ*. ใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง.
(บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ขอคิดด้วยคน.

บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2546). เครือข่ายสลัม
4 ภาค : ประวัติศาสตร์และบทเรียน ทัศนะ
วิพากษ์ *ฟ้าเดียวกัน*, 1(3), 68-92.

ประเวศ วะสี. (2547). *รัฐบาลทักษิณกับ
ความรับผิดชอบทางประวัติศาสตร์. รู้ทันทักษิณ*.
ใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (บรรณาธิการ).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ขอคิดด้วยคน.

ประหยัด หงส์ทองคำ. (2523). *การปกครอง
ท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2547). ประชาธิปไตย
ประชาธิปไตย ประชาธรรม. *รู้ทันทักษิณ*.
ใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (บรรณาธิการ).
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ขอคิดด้วยคน.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2549). *การต่อสู้ของทุนไทย เล่ม 2 การเมือง วัฒนธรรม เพื่อความอยู่รอด*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2549). ทักษิณมิกส์จะอยู่กับเราอย่างน้อย 10-20 ปี. *ฟ้าเดียวกัน*, 4(ตุลาคม-ธันวาคม), 24.

พฤติสถาน ชุมพล. (2546). *ระบบการเมือง: ความรู้เบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สิริพรรณ นกสวน และเอก ตั้งทรัพย์วัฒนา. *คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิภพ ธงไชย. (2547). *พิษทักษิณ*. กรุงเทพฯ: โอเพ่นบุ๊ก.

ริอัส. (ม.ป.ป.). *มาร์กซ์ฉบับการ์ตูน*. กรุงเทพฯ: สุขนาการพิมพ์.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2545). *การเมืองการปกครองของ ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2546). *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วิลาวณีย์ เอื้อวงศ์กุล. (2542). *ความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการของเมืองกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาเมืองเรโนนคร*. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากรและเมืองจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.

เศรษฐสยาม. (2547). คนรวยเอาเปรียบคนจนในโครงการ 30 บาทรักษาทุกโรค เศรษฐศาสตร์การเมือง. *a day weekly*, 14(20-26 สิงหาคม), 20-21.

ส.ศิวรักษ์. (2547). การจรรโลงจริยธรรมภายใต้อำนาจการเมืองชั่วคราว. *รู้ทันทักษิณ*.

ใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ขอดิดด้วยคน.

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์. (2547) *คอร์ปชั่นนโยบาย. รู้ทันทักษิณ*. ใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ขอดิดด้วยคน.

สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2545). *วิวาทะ 8 แนวคิด ขบวนการแรงงาน NEOCLASSIC MARXISM*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

สุเมธ วงศ์พานิชเลิศ. (2547). *อนาคตสื่อสารสารสนเทศไทยในยุคผู้นำดิจิทัล: คิดใหม่ ทำใหม่? รู้ทันทักษิณ*. ใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ ขอดิดด้วยคน.

สุเมธ ธีรนิติ. (2540). *ความเข้าใจบทบาทของ กรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบล*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขา ปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ

สุรสิทธิ์ วชิรขจร. (2535). *เทศบาลไทย ในทศวรรษหน้า: ก้าวไปข้างหน้า แต่ยังไม่ถึงดวงดาว*. *รัฐศาสตร์สาร*, 18 (1 มกราคม-เมษายน).

สุรเชษฐ์ เนยมทัง. (2538). *การเมืองท้องถิ่นของ จังหวัด เชียงใหม่ พ.ศ. 2476-2535*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขา สังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. เชียงใหม่.

อนก เหล่าธรรมทัศน์. (2539). *มองเศรษฐกิจไทย ผ่านการเคลื่อนไหวของสมาคมธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คปไฟ.

อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2539). *ที่มาด้านโครงสร้างของนโยบายความร่วมมือระหว่างรัฐและทุน*. กรุงเทพฯ: ศูนย์วิจัยและผลิตตำรา มหาวิทยาลัยเกริก.

อนุสรณ์ ลิ้มมณี. (2547). *ทฤษฎีเศรษฐกิจการเมืองยุคปัจจุบัน*. พิมพ์ครั้งที่ 7.

- กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.
- อานนท์ อาภาภิรม. (2528). *รัฐศาสตร์เบื้องต้น*.
กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อุเชน เชียงเสน. (2546). ขบวนการคนจนไร้ที่ดิน:
เครือข่ายปฏิรูปที่ดินเพื่อคนจน. *ฟ้าเดียวกัน*,
1(4), 36-46.
- อรรถัย กักพล. (2547). ผลประโยชน์ทับซ้อนใน
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น *เอกสาร
ประกอบการประชุมวิชาการ รัฐศาสตร์และ
รัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 5* (พ.ศ.
2547). กรุงเทพมหานคร: มิสเตอร์ ก๊อปปี้.
- อัศรยา สังข์จันทร์. (2538). *คาร์ มาร์กซ์ ปฏิเสธ
ระบบตลาดหรือไม่*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร
มหาบัณฑิต. ภาควิชาปรัชญา. จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- อังกูร สุนกุล. (2540). *ชนชั้นนำและโครงสร้าง
อำนาจชุมชน: การศึกษาเปรียบเทียบ
ระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบล ใน
จังหวัดประจวบคีรีขันธ์*. วิทยานิพนธ์
รัฐศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาปกครอง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- Collins Cobuild Advanced Learner's English
Dictionary. (2003) . *Glasgow : Harper
Collins Publishers.*
- Haralambos,Michael. (2004). *Sociology Themes &
Perspective*. Sixth Edition published in 2004.
by Collins Education.
- Nicos Poulantzas. (1975) . *Classes in
Contemporary Capitalism*. First published
1975. by Western Printing Services Ltd.
- Roskin, Michael G. et. al. (1997). *Sixth edition,
"Chapter5 Democracy in Practice:
Pluralist and Elitist Views". Political
Science : An introduction*. New Jersey :
Prentice Hall.
- Roskin, Michael G. et. al. (1997). *Sixth edition,
"Chapter6 Political Ideologies". Political
Science : An introduction*. New Jersey:
Prentice Hall.